

Högskolan i Halmstad

2007-12-24

Sektionen för Hälsa & Samhälle

C-uppsats 15 poäng HT-07

Handledare; Åke Nilsen

Examinator: Ann- Katrin Witt

”... I mitt hemland var jag någonting...”

Om akademiker med invandrarbakgrund

Inom yrkestrafiken

Mustafa Adanalic 1984-12-13

Timka Maljoki 1967-03-04

Abstrakt

Denna uppsats bygger på en kvalitativ undersökning och fokus ligger på åtta akademiker med invandrabakgrund som jobbar inom yrkestrafiken vilka vi intervjuade. Med hjälp av dessa åtta intervjuer vill vi få fram hur dessa personer upplever sin situation på arbetsmarknaden och vad de själva tror ligger bakom deras svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden utifrån deras respektive utbildningsnivå. För att kunna analysera våra insamlade data har vi valt att använda oss av teorier skrivna av Pierre Bourdieu och Erving Goffman.

Genom vår uppsats har vi kommit fram till att dessa åtta informanter trots sina ansträngningar har misslyckats med att få ett kvalificerat arbete. Det finns ett antal olika orsaker, våra informanter beskrev att de tror att det existerar en rädsla hos arbetsgivare för att anställa en akademiker med invandrabakgrund och att det dels förekommer diskriminering på arbetsmarknaden. Utifrån de intervjuer vi har samlat på oss har vi konstaterat att det till större delen finns likheter mellan informanterna som vidare stämmer överens med våra teorier.

Nämnvärt är att informanterna bland annat strider för att deras olika kapital ska erkännas av omgivningen och att de anser striden om ett arbete vara värd att kämpa för. Vidare beskrevs socialt kapital som väsentligt av våra informanter då de har tron på att det är lättare att få ett jobb om man har dem rätta kontakterna. En anledning till att samtliga intervjupersoner är aktiva inom yrkestrafiken beskrivs vara att det är enkelt att få tillträde men även samhörigheten med landsmän och andra invandrare som arbetar i branschen är på något sätt lockande. Det kan jämföras med tribal stigma som vi redogör för senare i uppsatsen. Konsekvenserna av våra informanters svårigheter på arbetsmarknaden blir att de känner sig stigmatiserade och ifrågasatta av samhället.

Nyckelord; akademiker med invandrabakgrund, överkvalificerade jobb, utbildning, arbete, diskriminering.

Förord

Under höstterminen -07 har vi skrivit denna uppsats. Uppsatsen grundas på en kvalitativ undersökning som vi genomfört med åtta akademiker med invandrarbakgrund vilka vi sedan satte ihop med teoretiska kunskaper som i slutändan presenteras i ett sociologiskt sammanhang.

Vi vill rikta ett stort tack till våra intervjupersoner som ställde upp på att medverka i studien och bidrog till det som i slutändan blev ett kvalitativt arbete. Vi vill även tacka Henrik Emilsson på NTG Asyl & Integration som kom med goda råd om statistik och annat som var relevant för vår uppsats. Sist men inte minst vill vi tacka vår handledare Åke Nilsen som varit en stor hjälp genom arbetets gång.

Mustafa & Timka

Innehållsförteckning

Abstrakt	sid.2
Förord	sid.3
1. Inledning	sid.6
1.1 Syfte	
1.2 Frågeställning	
1.3 Disposition	sid.7
2. Bakgrund	sid.8
2.1 Sverige som invandrarland	sid.8
2.2 Exkluderad underordning	sid.9
2.3 Rätt man på fel plats	sid.11
2.4 OECD: s rapport	sid.13
2.5 Invandrar- begrepp	sid.15
3. Metod	sid.16
3.1 Val av metod	sid.17
3.2 Hermeneutik	sid.18
3.3 Förförståelse	sid.18
3.4 Etik	sid.20
3.5 Urvalet och begränsningar	sid.21
3.6 Tillvägagångssätt	sid.22
3.7 Intervjuguide	sid.23
3.8 Presentation av intervjupersoner	sid.23
4. Teori	sid.26
4.1 Bourdieu- Fält, habitus och kapital	sid.26
4.2 Stigma	sid.28

5. Resultat	sid.30
5.1 Informanternas bakgrund	sid.30
5.2 Tiden efter avslutade studier	sid.31
5.3 Nuvarande jobbet	sid.34
5.4 Framtidsplaner	sid.36
6. Sociologisk analys och tolkning	sid.37
6.1 ”... I mitt hemland var jag någonting...”	
6.2 ”... Hålla takten med utvecklingen på arbetsmarknaden...”	sid.38
6.3 ”... Ett annorlunda kroppsspråk...”	sid.39
6.4 ”... De flesta jag jobbar med är invandrare...”	sid.40
6.5 ”... Jag är beredd att byta namn...”	sid.41
7. Reflektioner	sid.43
8. Sammanfattande avslutning	sid.46
Källförteckning	sid.48
Bilaga: Intervjuguide	

1. Inledning

I dagens samhälle som kan beskrivas som ett mångkulturellt samhälle är invandrare med akademisk utbildning ett mycket omdiskuterat ämne. Jämfört med personer med svensk härkomst som har lika lång utbildning har invandrarna lägre inkomst och svårare att finna ett kvalificerat arbete. Det har även visat sig att de som har ett arbete inom sitt yrkesområde ofta arbetar på fel plats, därav uttrycket ”Rätt man på fel plats”. Många gånger har diskriminering nämnts som största faktorn till orättvisan på arbetsmarkanden. Det har benämnts att personer med icke ”svenskt” utseende ofta blir särbehandlade.

Skillnaden på arbetsmarkanden mellan invandrare och svenskar kan beaktas som en indikation på ett samhällsligt problem som det borde göras mer åt men kunskapen om hur diskriminering uppstår är fortfarande idag bristfällig. Det mest tragiska med att högutbildade invandrare särbehandlas på arbetsmarknaden är i längden att arbetskraft som kan utnyttjas på bättre sätt går förlorad. Invandringen har medfört mycket positivt i form av att Sverige har influerats av andra kulturer och på det viset fått en mångfald. Förutom ett kulturbrett Sverige har svenskarna också fått en annan syn på omvärlden, olika folkgrupper och nya religioner.

Främsta anledningen till att vi valde att studera akademiker med invandrarbakgrund som är verksamma i yrkestrafiken är att vi båda fått höra mycket om det mestadels från vår omgivning. Därigenom har vi själva häpnat över varför många väljer just denna bransch trots att de har högre kompetens och ställt oss frågande till varför det är så egentligen. Anledningen till att alla våra informanter är män beror helt enkelt på att det var nästintill omöjligt att hitta en kvinna som var yrkeschaufför och med invandrarbakgrund. Branschen är högt representerad av män och det var svårt att hitta en kvinna i denna yrkesgren överhuvudtaget.

Då vi båda har utländsk bakgrund har denna studie varit särskilt intressant för oss att genomföra. Den främsta anledningen är att vi snart är klara med vår utbildning och vill skapa oss en bild av hur arbetsmarkanden ser ut idag, i synnerhet för invandrare.

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är främst att undersöka hur arbetslivet ser ut för akademiker med invandrabakgrund efter avslutade studier och i detta fall de åtta informanter vi har intervjuat. Genom kvalitativa intervjuundersökningar kommer vi att lyfta fram informanternas egna upplevelser och deras tankar kring varför de har svårigheter att nå ett kvalificerat arbete.

1.2 Frågeställning

Våra frågeställningar lyder enligt följande;

- Hur upplever några akademiker med invandrabakgrund den svenska arbetsmarknaden?
- Vad anser de själva ligger bakom deras eventuella motgångar?

1.3 Disposition

Vi har delat upp vår uppsats i åtta olika kapitel. Uppsatsen börjar med en inledning där vi tar upp tankar som är grunden för studien. Vidare följer ett avsnitt där vi beskriver syftet och frågeställningen som vi kommer att arbeta efter. Kapitel två innehåller bakgrunds fakta som ger en bra inblick i själva fenomenet som studerats och b. l. a statistik som visar hur situationen är på den svenska arbetsmarknaden idag. Sedan kommer kapitel tre som beskriver vår valda metod i studien och det tillvägagångssätt vi haft. Det finns även med en presentation av våra intervjupersoner i detta kapitel. Kapitel fyra tar upp våra valda teorier. Det är Pierre Bourdieus och Erving Goffmans teorier vi har valt att bygga vårt arbete på. I kapitel fem presenteras det resultat vi har fått fram i vår studie. Resultatet belyses med olika citat från våra informanter. Vidare kommer kapitel sex där vi gör en sociologisk analys och tolkning av vårt insamlade intervjumaterial. Avslutningsvis kommer kapitel sju och åtta där vi presenterar våra egna reflektioner kring fenomenet i sig och en sammanfattande avslutning av arbetet.

2. Bakgrund

2.1 Sverige som invandrarland

Under andra hälften av 1800-talet och ända fram till 1930-talet var utvandringen från Sverige större än invandringen. Under denna tid har 1,2 miljoner svenskar utvandrat från landet, främst till USA. Sedan andra världskriget har Sverige tagit emot flär människor än vad som lämnat landet. Under den tiden har cirka två miljoner människor flyttat till vårt land.

Den svenska industrin började producera varor och tjänster som var ytterst nödvändiga i Europa efter kriget. Med industrins expansion 1950-1974 behövdes arbetskraft som aldrig någonsin och under 50-talet upphörde i princip alla restriktioner för arbetskraftinvandring till Sverige. Även en del specialutbildad utomnordisk arbetskraft hämtades in till landet och det hela var bara en början. Under den perioden ökade BNP med nästan 100 % eller i genomsnitt 4 % varje år. Åren 1960-1965 var speciellt expansiva och det är också denna period som visade upp det största arbetskraftsbehovet.

I mitten av 1960-talet började det anlända stora grupper av arbetare främst från södra Europa framför allt från Jugoslavien och Grekland. Denna invandringsvåg ledde till en ny situation på den svenska arbetsmarknaden i form av större arbetskraft. I kombination med att konjunkturen började avta på slutet av 1960-talet ledde det till att ett stopp för utomnordisk arbetskraftsinvandring tvingades fram år 1968. I perioden mellan 1950-1967 hade mer än 530 000 personer invandrat till Sverige och 95 % av dessa människor var knutna till industrins behov av arbetskraft. I perioden mellan 1975-1997 var den ekonomiska tillväxten inte så stor, den låg på cirka 1,5 % vilket är mindre än hälften för den genomsnittliga ökningen mellan 1950-1974.

Efter det kom en period då de utomnordiska invandrarna kommit till Sverige av helt andra orsaker än att söka arbete. Med den nya ekonomiska situationen förändrades också villkoren för invandrarna i Sverige. Sedan 1975 hade deras situation på arbetsmarknaden blivit allt mer problematisk. Det var betydligt svårare för nyanlända flyktingar eftersom efterfrågan på arbetskraft med kompetens för verkstadsindustrin var ganska svag. Många av de som en gång kommit hit för att arbeta blev av med sina jobb. I och med detta började det framträda nya krav på arbetskraften. Kompetens och specialkunskaper var en av de nya krav som eftersöktes

på arbetsmarknaden. Den sort kompetens som invandrarna hade räckte inte mot de behov som näringslivet ställde. (Sernhede 2002: 20-21)

Sedan 1976 har arbetslösheten för invandrare blivit dubbelt så hög som för svenskar. Invandrarpolitiska kommittén har uppmärksammat att redan 1984 var invandrarnas situation på arbetsmarknaden mycket svårare än för den övriga befolkningen. Under 1970-80 talet hade även akademiskt utbildade problem med att hitta ett arbete t.o.m. långt under deras kompetens. Genom satsningar och arbetsmarknadsåtgärder såg man till att svaga och utsatta grupper kunde hålla sig kvar på arbetsmarknaden men denna typ av åtgärder var aldrig aktuella för invandrarna. Som en konsekvens av detta var invandrarna de första som fick känna på den beska medicin som under 1990-talets kris drabbade det svenska samhället.

Det hela har lett till att vi idag har nya sociala mönster som framträder i vardagen. Vad som ligger bakom visa gruppers utestängning från arbetsmarknaden är inte lätt att förklara utifrån brister i utbildning eller språkkunskaper. I och med att flyktingströmmarna på 90-talet blev allt kraftigare i kombination med en ekonomisk kris skapades en bild där framför allt icke-etniska svenskar tvingades in i nya former av diskriminerande marginaliseringsprocesser.

Det Nya Sverige som växte fram under de senaste tjugo åren har blivit en del av Europa som innebär att ekonomiska, sociala och politiska betingelser i Sverige präglas av en främlingsrädsla som de flesta för tjugo år sedan trodde var omöjligt. Att i vår moderna tid behandla människor olika på grund av hudfärg eller kulturell bakgrund var något vi tillskrev kolonialmakternas obearbetade förflutna. Sverige är en del av Nya Europa och AMS statistik över arbetslösheten är bara en guide över de globala maktförhållandena. (Ibid. s50-54)

2.2 Exkluderad underordning

Att ha full sysselsättning i landet har alltid varit ett mål som prioriterats av politiker. Sverige har haft sina ögonblick då invandrare haft hög sysselsättning, framförallt invandrade kvinnor. Sedan 1980-talet har det dock gått utför framför allt efter 90-talets ekonomiska kris. Anders Neergaard har forskat inom ämnet och menar att många svenskar saknar den gamla goda tiden då invandraren var den ”integrerade invandraren”. Dock är detta påstående delvis fel enligt Neergaard. Han menar att även på den svenska modellens glansdagar betraktades invandringen som ett ”problem”. Vidare fick invandrarna ofta de jobb som förkastades av

infödda svenskar som exempelvis industrin där det var sämre arbetsvillkor och liten chans att utvecklas i sin karriär. (Neergaard m fl. 2006 s. 222)

På 1990- talet uppkom en kris på arbetsmarkanden och sysselsättningsgraden sjönk. Skillnaden på arbetslöshet mellan personer med utländsk och svensk bakgrund beskrevs enligt Neergaard vara följande:

- 1) Brister hos invandrare som t.ex. mindre humankapital
- 2) Brister i ”Sverigespecifikt humankapital”
- 3) Kulturellt avstånd

Det är först i början av 2000-talet som forskare presenterat alternativa förklaringar till varför det ser ut som det gör. Förklaringar som lyfts fram är bland annat olika maktaspekter, diskriminering, exkludering och forandet av en underordning inom arbetslivet. Den dominerande föreställningen om hur en arbetsgivare anställer en person är att den mest meriterande får jobbet. I diskrimineringsdebatten är den vanligaste uppfattningen att diskriminering är en påföljd av handlingar som utförs av individuella aktörer. Genom sin okunskap och attityd skapar de och bär ansvar för diskriminering i arbetslivet.

Tillvägagångssättet när arbetskraft rekryteras brukar vara att en befattningsbeskrivning och en kravprofil presenteras. Hela processen avslutas med anställning av den mest meriterade utifrån kravprofilen. Med hänsyn till detta kretsar allting kring vad som efterfrågas och hur arbetsgivaren mäter kvalifikationer bland de sökande. Anders Neergaard presenterar brister i rekryteringsprocessen som överdrivna möjligheter att kunna mäta arbetssökandes meriter utifrån en gradlinje. Vidare påpekar Neergaard att många kompetenskrav och mätmetoder har en viss tendens att skapa aspekter av systematisk ensidighet som drabbar kvinnor och framförallt personer med utländsk bakgrund. (Ibid. s. 225)

Utifrån den kritik som Neergaard presenterar borde den rätta metoden vara att matcha kompetens till kvalifikationskrav istället för att matcha person med en organisation. I enlighet med detta perspektiv tonar man ner frågor kring färdighet och kvalifikation, istället prioriteras sambandet mellan sökande och arbetsgivare med syftet att matcha människa till organisation.

Sedan 1980-talet har det skett en förändring när det gäller rekrytering, från att bestå av formella kvalifikationer till en inriktning på lämplighet i form av mjuka färdigheter som i grunden innebär att ”vara en trevlig och uppskattad person”. Förmågan att ha en personlighet

som överensstämmer med resten av organisationen har blivit allt väsentligare för arbetsgivaren. Neergaard nämner att grundidén för diskriminering ligger i att individer utför vissa beslut antingen medvetet eller omedvetet som kan verka främja särbehandling. Vidare nämns även institutionell diskriminering som bland annat upprätthålls genom olika beslutsprocesser där arbetsgivaren inte ser individens hudfärg eller etniska bakgrund som något viktigt för en eventuell anställning men det existerar trots allt ett förutbestämt beslut baserat på de normer och värderingar som finns inom organisationen och samhället. Anders Neergaard nämner även att diskriminering kan bero på grupperns skillnader i humant kapital och att företag som diskriminerar i framtiden kan slås ut av dem som inte diskriminerar. (Ibid. s.228-229)

Rasifierad diskriminering är ett annat begrepp som nämns i Anders Neergaards bok *”På tröskeln till lönearbete”*. I samband med rasifiering nämns även Robert Miles som definierar rasifiering som ett sätt att koppla samman människor utifrån deras utseende eller drag och skapa hypoteser om deras kulturella egenskaper. Däremot nämns att rasifieringsprocesser är föränderliga, som exempel nämns irländarnas situation i England eller finländarnas i Sverige som slutade med att de blev av-rasifierade. Rasifierad diskriminering i rekryteringsprocesser bygger på och förutsätter att det finns en diskriminering på samhällsnivå. Enligt Neergaard kan exkludering och inkludering förekomma beroende på tid och plats. Vissa jobb kan utmärkas på ett sätt som diskriminerar personer med utländsk bakgrund medan vissa andra jobb (till större delen de med låg status) kan vara märkta speciellt för individer med utländsk bakgrund. I feminismen har begreppet homosocialitet utvecklats som ett sätt att beskriva tendensen att män föredrar att välja andra män för högre positioner. Här kan begreppet etnosocialitet presenteras som en rasifierad version av homosocialitet vilket kan betecknas som att män väljer att anställa utifrån etnisk/kulturell bakgrund. (Ibid. s.231-233)

2.3 Rätt man på fel plats

Arbetsmarknadsstyrelsen *AMS* har gjort en studie om vilka förutsättningar utlandsfödda akademiker som invandrat under 1990-talet har på den svenska arbetsmarknaden. Rapporten presenteras under rubriken *”Rätt man på fel plats”* (rekv. Nr 802 599 Ura 2001:5) och är utformad av Katarina Sjöberg och Abukar Omarsson. Samtliga studerade individer är mellan 26-45 år och har minst en treårig högskoleutbildning. Datamaterialet som är grund för rapporten bygger på enkätundersökningar och det som görs i studien är en jämförelse mellan

utlandsfödda och personer födda i Sverige när det gäller deras situation på arbetsmarknaden. Studien genomfördes i slutet av år 2000.

Resultatet som framkom var att det fanns märkbara skillnader mellan akademiker som är utlandsfödda och de som är födda i Sverige. Detta kan ses i skillnad på sysselsättningsnivå, sysselsättningstyp (kvalificerat eller okvalificerat arbete), arbetslöshet m.m

Det som forskarna kunde konstatera var att ca 64 % av utlandsfödda och 93 % bland födda i Sverige hade ett arbete. Märkbar var också skillnaden på andelen studerande, 18 % för utlandsfödda och 3 % för de som är födda i Sverige. Arbetsmarknadsstyrelsen kom fram till att det var ovanligare för utlandsfödda som var högutbildade att ha ett arbete som motsvarar deras utbildning. Endast 40 % av utlandsfödda akademiker har ett arbete som kan räknas som ett kvalificerat arbete, jämfört med 90 % för de som är födda i Sverige.

Vidare visar Arbetsmarknadsstyrelsens rapport tecken på att sannolikheten att få ett kvalificerat jobb ökar om man har en svensk utbildning eller en utländsk som till större delen är jämförbar med en som motsvarar en svensk utbildning. Under högkonjunkturen har bristen på högskoleutbildade ökat, framför allt har det blivit brist på högskoleutbildade inom hälso-sjukvård och lärare. Trots att det finns en stor tillgång av invandrare som har en högskoleutbildning inom vård och omsorg är endast 54 % av dem anställda inom sitt yrke. Motsvarande siffra för de som har en högskoleutbildning inom pedagogik är 34 %. AMS har även kartlagt var de som har ett okvalificerat jobb arbetar någonstans. Exempelvis hälften av dem som har en högskoleutbildning inom vård och omsorg arbetar just inom vård och omsorg och ca 70 % av dem som har en samhällsvetenskaplig utbildning jobbar inom serviceyrken. Det är viktigt att notera att de som är överkvalificerade oftast brukar finnas hos arbetsgivare inom ”rätt” område men på ”fel” plats.

Den stora frågan är vilka faktorer det är som avgör i fall en utländsk akademiker ska lyckas få ett kvalificerat jobb. Arbetsmarknadsstyrelsen har dragit slutsatsen att vistelsetiden i Sverige och det landet/region individen kommer ifrån har stor betydelse. Enligt den rapport som presenteras visas att en temporär förlust av human kapital är ofrånkomlig. För nyanlända invandrare tar det en tid att lära sig det nya språket och vilka förutsättningar som gäller på den svenska arbetsmarknaden. Ju fler år en utrikes född tillbringar i landet desto mer minskar skillnaderna mellan utrikes och inrikes födda. Hur lång integrationsprocessen tar beror till stor del på varifrån den utlandsfödde kommer och hur effektiv själva integrationsprocessen är. I

fall en utrikes född har en utländsk högskoleutbildning spelar det också en stor roll hur svenska myndigheter har värderat utbildningen i fråga.

Det är mycket som tyder på att det finns stora skillnader mellan utlandsfödda från olika världsdelar och deras chans att få ett kvalificerat jobb. Enligt Arbetsmarknadsstyrelsens rapport har de som är födda i Afrika och Asien minst chans att nå ett kvalificerat jobb medan de som är födda i Nordamerika har nästan dubbelt så bättre möjligheter att lyckas. I fall en person har en högskoleutbildning från Sverige ökar sannolikheten att få ett kvalificerat arbete men ändå kvarstår betydande skillnader. Andelen som har ett kvalificerat arbete är ca 85 procent för dem som är födda i Sverige jämfört med 64 procent för dem som är utrikes födda.

Källa: Internet 1

2.4 OECD-s rapport av arbetsmarknadsintegration

(OECD = Organization for Economic Co-operation and Development). OECD är en internationell organisation som arbetar för samarbete mellan industriella länder med representativ demokrati och marknadsekonomi. Källa: Internet 2

I en OECD-rapport som heter *"Jobs for immigrants"* presenteras erfarenheterna av arbetsmarknadsintegration i fyra länder: Australien, Danmark, Sverige och Tyskland. De fyra länderna står inför liknande utmaningar som att ta tillvara invandrares kompetens och att barn till invandrare klarar sig bra inom utbildningsväsendet och på arbetsmarknaden.

OECD-rapporten har kommit fram till att integrationen på arbetsmarknaden i de fyra länderna till stor del präglas av ländernas migrationshistoria. Det har visat sig att humanitära invandrare och deras anhöriga etablerar sig ganska långsamt på arbetsmarknaden i alla de fyra länder. Det som gäller nivån på skillnaden i arbetsmarknadsutfall för utrikes födda kan alltså till stor del förklaras av vem eller vilka som invandrat till de olika länderna, men ländernas integrationspolitik spelar också en roll. I tabellen nedan sammanställs kortfattat vad OECD lyfter fram som positiva och negativa delar i ländernas integrationspolitik.

Land	Positivt	Negativt
Australien	* Bra arbetsmarknadsintegration för män * Barn till invandrare klarar sig mycket bra inom utbildning och på arbetsmarknaden.	* Många invandrare från icke OECD-länder är överkvalificerade för sina jobb * Humanitära invandrare är berättigade till introduktionsprogram, men programmen leder inte till arbete, snarare tvärtom
Danmark	* Stora resurser satsas på arbetsmarknadsintegration * Bra metoder för uppföljning och utvärdering av introduktionsprogram	* Det är mycket stora klyftor på arbetsmarknaden mellan inrikes och utrikes födda * Liten företagsamhet bland invandrare * Barn till invandrare klarar sig dåligt inom utbildning och på arbetsmarknaden
Tyskland	* Relativt förutsättningarna, dvs. låg utbildningsnivå, har Tyskland bra arbetsmarknadsintegration för män	* Introduktionsprogrammen har för svag arbetsmarknadsanknytning och bristande uppföljning och utvärdering * Låg sysselsättning för utrikes födda kvinnor, särskilt kvinnor med turkisk bakgrund * Låg utbildningsnivå för barn till invandrare
Sverige	* Det finns en stark mobilisering i samhället för att förbättra integrationen på arbetsmarknaden	* Utbildningen i svenska för invandrare har dåliga resultat

* Överblick av ländernas, enligt OECD, starka och svaga sidor när det gäller arbetsmarknadsintegration.

I rapporten diskuteras vidare om hur länderna ska kunna förbättra integrationen på arbetsmarknaden. De har kommit fram till en generell rekommendation som påpekar att arbetsmarknadsfokus måste öka i ländernas introduktionsprogram. OECD menar vidare att det i Sverige, med tanke på de dåliga resultaten, borde finnas möjlighet att förbättra språkutbildningen för nyanlända invandrare och särskilt när det gäller att kombinera språkträning med arbetsmarknadsutbildning och själva kontakten med arbetsmarknaden måste också förbättras. De hävdar att det inte finns något fel i inriktningen på politiken eller ambitionerna på statlig nivå utan det som brister är genomförandet av introduktionsprogrammen i kommunerna.

OECD efterlyser mer riktade åtgärder till arbetslösa invandrare. Det som företag och arbetsgivare efterfrågar är oftast svensk arbetslivserfarenhet. Graden av arbetsmarknadsintegration verkar dessutom bero på tidig kontakt med arbetsmarknaden. Enligt OECD visar undersökningar att tillfälliga jobb, subventionerade eller inte, är ett avstamp för mer permanent sysselsättning för invandrade. En omorientering mot insatser som

ger bevisade resultat är ytterst nödvändiga. Det mesta tyder också på att diskriminering är ett ganska stort problem i Sverige och ett hinder för arbetsmarknadsintegration.

Vidare konstaterar rapporten att norra Europa ligger sämst till när det gäller arbetsmarknadsintegration.

Statistiken från OECD visar också att arbetsmarknadsintegrationen ser ljusare ut ju längre söderut i Europa man kommer. Klyftorna på arbetsmarknaden för män är som allra störst i Danmark, därefter följer Nederländerna, Sverige, Norge och Belgien. Det har visat sig att bäst lyckas invandrare i Italien, Ungern, Grekland och Luxemburg. Klyftorna för kvinnor på arbetsmarknaden är störst i Danmark följt av Finland, Sverige, Nederländerna och Belgien. Bäst har visat sig Spanien och därefter följer Luxemburg och Portugal.

Det som förenar länderna i norra Europa med bristande arbetsmarknadsintegration är enligt OECD ländernas stora humanitära invandring, starka trygghetssystem, en relativt begränsad svart ekonomi, mindre irreguljär migration och omfattande integrationspolitik.

Källa: Internet 3

2.5 Invandrar -begrepp

Begreppet invandrare är mycket omdiskuterat och problematiskt. I en rapport från kulturdepartementet "Begreppet invandrare" (Ds 2000:48) har ett antal utredare fått till uppgift att föreslå och vägleda myndigheterna i denna språkfråga. Det har visat sig att utredningen kommit till det helt logiska resultatet att bara de som är invandrare skall benämnas som invandrare. Personer som är födda i Sverige bör därmed inte kallas invandrare. En följd av detta är också att beteckningen andragenerations invandrare måste försvinna. Den aktuella språkliga praxis som används idag betecknas som diskriminerande. Invandrare har fått benämning som andra klassens medborgare eller inte "riktigt svensk" trots det svenska medborgarskapet. Det visar sig också att detta inte gäller alla, exempelvis vita människor som kommer från USA, Tyskland eller England blir oftast inte etiketterade som invandrare medan människor som kommer från exempel Afrika eller Asien får den benämningen. Det blir allt mer uppenbart att det också i vårt land är så att medborgarens ekonomiska förmåga, sociala status och politiska makt är relaterad till hudfärg, religion och etnicitet. I andra länder används klart och tydligt begrepp för liknande relationer för rasism och diskriminering. (Sernhede 2002:21-22).

3. Metod

Följande ska vi beskriva de val av metod som vi har gjort. Vi kommer att diskutera kring vårt val metod och de fördelar respektive nackdelar som finns och våra egna tankar kring det val vi har gjort. Vidare kommer vi att förklara vad hermeneutiken innebär och vad den har haft för betydelse i vår uppsats. Vi kommer även att ge en bild av den förståelse som vi innehar. Följande punkter som vi längre fram kommer att redovisa är presentation av intervjupersonerna, vår intervjuguide och andra detaljer kring själva intervjuerna. Även den etiska biten kommer att belysas.

I fall man som forskare vill ta reda på hur människor uppfattar sin värld och sitt liv är ett bra tillvägagångssätt att prata med dem. I ett intervjusamtal är det intervjuaren som lyssnar på individen medan den berättar om sin livsvärld, sina åsikter, sina drömmar, arbetssituation men framförallt förhoppningar. Den kvalitativa forskningsintervjun som metod gör att man som forskare helt enkelt försöker förstå världen ur den intervjuades synvinkel. Kärnan i en kvalitativ forskningsintervju är samspelet som uppstår mellan två personer som för ett samtal som båda har ett gemensamt intresse för. Själva ordet ”intervju” har sitt ursprung i franska *entrevue* och det engelska *interview*. En kvalitativ intervju ger möjligheten att se det personliga hos en intervjuperson och uppmärksammar samtidigt samspelet mellan praktiska och teoretiska frågor i intervjun. (Kvale 1997:9)

Steinar Kvale beskriver intervjuaren som en malmetare och kunskapen som denne är ute efter skildras som en begravd metall. Intervjuarens uppgift är som Kvale betecknar det; ”*bringa den värdefulla metallen i dagen*”. (Kvale 1997:11) Kunskapen ligger i intervjupersonens inre och väntar på att bli upptäckt och de dyrbara fakta och meningar som upptäcks förs över från muntlig till skriftlig form. ”Kunskapsklumparna” förblir oberörda fram till dess skriftliga lagring och genom olika analystekniker får den sin slutliga form. Det som återstår är att till slut bestämma ”produktens” värde och dess renhet genom att jämföra den i förhållande till en objektiv, yttre och verklig värld eller en värld av subjektiva, inre och autentiska erfarenheter. (Ibid. s 11)

3.1 Val av metod

Redan från början av vår uppsats hade vi tankar och idéer att välja en kvalitativ metod. Detta beror delvis på att vi anser att den kunskap som vi är ute efter bäst kan nås via kvalitativa forskningsintervjuer. Fördelen med en kvalitativ metod är att man som intervjuare kan styra upp intervjun både genom sin intervjuguide men även möjligheten att ställa följdfrågor om man finner det befogat. Vi anser vår intervjuform vara halvstrukturerad då den inte är hårt strukturerad men inte heller helt ostrukturerad. En hårt strukturerad intervjuform med i detalj bestämda frågor ansåg vi inte skulle gynna oss fullkomligt då vi ansåg risken fanns att vi skulle förlora möjligheten att ställa följdfrågor som kunde vara befogade. Vi tyckte inte en helt och hållet ostrukturerad intervjuform heller skulle gynna oss eftersom man som intervjuare i det fallet inte har någon som helst struktur på intervjun. Därför valde vi en halvstrukturerad intervjuform eftersom den ger intervjuaren möjligheter att påverka intervjun även under dess gång.

Vidare är våra informanter avsiktligt utvalda och därmed kan man någorlunda vara säker på att de innehar den sorts information som är relevant för vår uppsats. Den kvantitativa forskningsmetoden avfärdade vi ganska tidigt då vi anser nackdelen vara att den behandlar ett fenomen ytligt och inte går på djupet samtidigt som val av informanter sker slumpmässigt. Likväl är vi medvetna om att det även finns brister med vår valda metod som exempelvis att resultatet vi får fram bara gäller våra intervjupersoner och inte nödvändigtvis representerar en större population.

3.2 Hermeneutik

I en undersökning med kvalitativa metoder använder sig forskaren av både beskrivningar och tolkningar. Hermeneutik är en kunskapstradition som studerar tolkning av texter. Syftet med den hermeneutiska tolkningen är att få fram eller vinna en giltig och gemensam förståelse av en texts mening. Forskningsintervjun är ett samtal om den mänskliga livsvärlden, där den muntliga konversationen förvandlas till texter som ska tolkas. Hermeneutiken är därmed dubbelt så viktigt för intervjuforskning, först genom att den tar hänsyn till den dialog som skapar de intervjutexter som ska tolkas och för det andra genom att sedan beskriva den process där intervjutexterna tolkas. Det hela leder till att man får upplevelse av en ny dialog med texten (Kvale 1997: 49).

Ett av de väsentligaste begreppen inom hermeneutiken är den hermeneutiska cirkeln. Den hermeneutiska cirkeln visar samband mellan det som vi ska tolka, förförståelsen och det sammanhang som det måste tolkas i. För att kunna motivera tolkningar av vissa delar av en produkt eller fenomen måste det finnas en tolkning av hela fenomenet och för att kunna motivera en tolkning av hela fenomenet, så måste det stödjas av tolkningar av enskilda delar, detta är huvudpoängen med den hermeneutiska cirkeln. (Gilje&Grimen 2006:190-191).

I vår uppsats kommer den hermeneutiska cirkeln att användas när vi analyserar våra intervjuer. Då vi utgår från våra informanter kommer vi att försöka sätta oss in i deras situation för att sedan enskilt undersöka varje intervju för sig och jämföra i fall det finns skillnader och likheter i den information vi har fått från respektive intervjuperson. Genom denna procedur studerar vi enskilda delar och kan därmed se i fall någon avviker från resten av informanterna.

3.3 Förförståelse

Grundtanken inom hermeneutiken är att förstå något mot bakgrund av vissa förutsättningar. När man som forskare närmar sig en text eller ett beteende som verkar oförståelig från början så är de oförståeliga mot den bakgrund som vi själva tar med oss in i processen av förståelse. Enligt Gilje & Grimen (Gilje & Grimen 2006:183) är förförståelse nödvändigt för att förståelse på det hela taget ska kunna vara möjligt. Förförståelse är absolut nödvändigt för förståelse på grund av att när vi som forskare ska tolka en text eller ett annat fenomen måste vi ha någon idé om vad vi egentligen är ute efter. Utan dessa saknar vi en riktning. Det finns

fyra komponenter som är viktiga för ens förförståelse. Dessa är språk och begrepp, trosuppfattning och ens individuella personliga erfarenheter. Just språk är viktigt att behärska eftersom man samtidigt behärskar olika begrepp. Begreppen framhäver vissa aspekter hos fenomenen och låter andra vara dolda, menar Gilje & Grimen. Vidare gör begreppen det möjligt att se något som något. När det gäller trosuppfattningar och föreställningar är det de saker som individen håller för sant om världen. Alla människor har trosuppfattningar och de är med och avgör vad en person tar för givet och vad som anses vara problematiskt. Särskilt viktiga är trosuppfattningar då de avgör vad individen kan acceptera som skäl för eller emot en ståndpunkt. (Ibid. s 184-185)

Vidare är ens personliga erfarenheter också del av förförståelsen då människor tolkar världen efter de erfarenheter de själva gjort. Det är särskilt framtida handlingssituationer som kan påverkas eftersom individen lagrar de erfarenheter den får av andra människors handlingssätt och därmed bidrar till att skapa en förutfattad mening om saker och ting. Nämnvärt är också att individens förförståelse kan förändras efter möten med nya erfarenheter, d.v.s. den är reviderbar. Hade inte människans förförståelse varit reviderbar skulle det vara omöjligt att ha en ömsesidig förståelse mellan människor. Inom hermeneutiken är det också viktigt att förstå att meningsfulla fenomen endast är förståeliga i det sammanhang de förekommer i. Sammanhanget ger dem en bestämd mening och redskapen för att kunna förstå dem. (Ibid. s 186)

Vår förförståelse i denna uppsats grundar sig till stor del på att vi båda har invandrarbakgrund och att vi inom en snar framtid kommer att vara klara med vår utbildning och därmed räknas till skaran av högutbildade med invandrarbakgrund. I och med detta har vi ett starkt intresse för ämnet då vi är nyfikna på vad som eventuellt väntar oss i framtiden när det gäller arbetsmarkanden. Många som går en högre utbildning idag har förhoppningar om att det senare ska leda till ett jobb, men även om man inte lyckas omgående är det säkert bättre för ens självkänsla att veta att man trots allt har en utbildning att luta sig emot. En av oss är även deltidsanställd som taxichaufför vilket till viss del har hjälpt oss med att samla informanter och till viss del få en bättre inblick i det område som vi studerar. Två av informanterna har vi en närmare relation till vilket ger oss en ännu större förförståelse om dem. Vi är väl medvetna om att vår förförståelse kan påverka det resultat vi kommer fram till men samtidigt har vi gjort det klart för oss redan från början att vara objektiva och se på allt med kritiska ögon.

Avslutningsvis kan vi nämna att vi även har bildat vår förförståelse genom media och de många berättelser som vi hört från människor i vår omgivning.

3.4 Etik

Värderingar och intressen styr ofta en forskningsprocess på ett omedvetet sätt. Etiska frågor har en central betydelse för att vi ska kunna bevara integriteten, ärligheten och legitimiteten i vår uppsats. Ordet etik betyder ofta en uppsättning normer som en grupp eller ett samhälle har kommit överens om att ha som handlingsregler för att skilja på vad som är acceptabelt från det oacceptabla i strävan att nå vissa mål. Det är absolut väsentligt att ha i åtanke vad som är moraliskt rätt eller fel utifrån rådande normer. De etiska beslut som man som forskare tar ska inte utgå ifrån vad som är fördelaktigt för en själv eller forskningsprojektet utan på principer men även de som berörs av själva forskningen. (May 2001:79)

Något som även är viktigt rent etiskt sett är att få en klar uppfattning om närhet kontra distans till informanterna. Vi anser att vi behöver kunna få en närhet till informanterna men samtidigt försökte vi hålla en viss distans. Närheten har varit viktig för att skapa ett förtroende mellan oss som forskare och våra informanter. Vidare har detta lett till att vi har känt oss bekväma i varandras sällskap. Det hela har anförts till att intervjuerna har mynnat ut i samtal som resulterat i många bra synpunkter och funderingar på våra frågor. Framför allt att informanten av egen vilja och lättnad får berätta om något som de tycker är viktigt alltså utifrån deras perspektiv hur de själva tycker och tänker. Eftersom det ämne vi valt att skriva om ligger ganska nära oss var det mycket viktigt att behålla en viss distans. Främsta orsaken är att våra värderingar inte ska kunna påverka resultatet på något sätt till informanten så att man som forskare inte bidrar till att påverka dennes svar, eller uppfattning (Sjöberg 1999: 193) Vår ambition var att informanterna inte skulle vara rädda för att säga vad de tycker om de tror att vi inte tycker likadant som dem, därför försökte vi skapa en bild av neutralitet i förhållande till deras redogörelser.

Vidare tyckte vi det även var viktigt att informera intervjupersonerna om själva undersökningsprocessen och det generella syftet med undersökningen. I samband med att man informerar deltagarna är det viktigt att upplysa om att de deltar frivilligt och att de har rätt att dra sig ur när som helst, så att ingen deltagare känner något som helst tvång att ställa upp. Deltagarna bör även redan från början informeras om att konfidentialitet råder och att privat

information så som deltagarnas riktiga namn inte kommer att redovisas. Att skydda informanternas privatliv genom fingerade namn och andra identifierande drag är ett centralt inslag när man redovisar intervjuerna. (Kvale 1997:110-111)

I samband med vår uppsats om högutbildade invandrare inom yrkestrafik har vi genom personliga kontakter knutit förbindelser med några av våra informanter medan resten har uppnåtts genom den s.k. snöbollseffekten. Vi lovade våra informanter redan i början av alla intervjuer att de skulle vara anonyma i vår uppsats och att vi hade för avsikt att värna om deras integritet. Detta tror vi betydde mycket eftersom vi upplevde att intervjupersonerna blev mycket öppnare och gärna berättade om sina personliga upplevelser. Det etiska dilemmat i vårt projekt är att vi informerade våra intervjupersoner om vad vårt syfte var. Det kan ha lett till att intervjupersonerna gett oss svar utifrån vad de tror att vi förväntar oss av dem. Vi kan inte säga att det är så i vårt fall men tanken finns där. Att lämna vilseledande information och undanhålla vårt riktiga syfte kände vi bröt mot etiska normer och regler.

3.5 Urvalet och begränsningar

I sin bok *Samhällsvetenskaplig forskning* skriver Tim May om att det finns många olika typer av urval, men alla urval är antingen sannolikhetsurval ofta så kallade slumpmässiga urval eller icke-sannolikhetsurval (May 2001: 118). I vårt urval valde vi ut ett antal personer, men detta betyder inte att man helt och hållet på måfå eller godtyckligt väljer ut namn eller adresser. Det har mest kretsat kring att välja ut ett antal personer som passar in i kontexten för vår intervjuguide och syftet med undersökningen. Antal intervjupersoner tyckte vi inte var det viktigaste för oss. Vi tyckte att kvalitén var det väsentligaste att sträva efter.

Samtliga våra åtta intervjupersoner var män. Intresset fanns att även intervjua kvinnor men det visade sig vara svårare eftersom män är överrepresenterade i yrkestrafiken. Vi har valt att begränsa oss till personer med utländsk härkomst som är högutbildade och som har införskaffat sig sin utbildning här i Sverige eller kompletterat en tidigare utbildning från hemlandet. Alla våra respondenter har därigenom en svensk examen. Två personer har kompletterat sin utbildning genom att läsa på högskolan/universitet för att på så sätt få sin examen erkänd även här i Sverige. Det som är gemensamt för alla våra informanter är att dem jobbar som yrkesförare nu. Vi utgår ifrån att personer med utländskhärkomst är en stor och heterogen grupp, på grund av detta valde vi att begränsa oss enbart till dem som jobbar inom yrkestrafiken. Den stora uppmärksamheten under den senaste tiden kring högutbildade

akademiker med utländsk härkomst inom yrkestrafiken är ett annat motiv till vårt val av avgränsning.

3.6 Tillvägagångssätt

I vårt fältarbete har vi redan i början lagt ner mycket tid på att hitta fakta som berör det ämne vi har studerat. Det fanns en tanke på att det troligen skulle bli svårt att hitta tillräckligt många informanter som passade in i vår målgrupp vilket också visade sig stämma. En konsekvens av detta blev att vi fick färre intervjupersoner än vad vi hade räknat med. Istället för tio intervjuer samlade vi ihop sammanlagt åtta stycken, varav två intervjuer genomfördes i Malmö. I och med att vi kände ett par personer som kunde vara möjliga informanter, tog det inte lång tid innan vi fick kontakt med många andra via den så kallade snöbollseffekten. Detta betyder att vi använde oss av en eller två informanter som vi kände sedan tidigare och informerade dem om vad som var vårt uppdrag. Genom de ursprungliga två personerna fick vi kontakt med andra som vi sedan intervjuade och på så sätt fick fram en kedja av informanter.

Första steget vi tog var att ta kontakt via telefon och informera vad undersökningen gick ut på och avslutningsvis fråga om personen är villig att ställa upp på en intervju. Vidare bestämde vi sedan när och var intervjun skulle utföras.

Vi tänkte efter noga vilken plats som kunde vara lämpligast att göra intervjuerna på. I *den kvalitativa forskningsintervjun* nämner Steinar Kvale (1997:118) vikten av den plats man väljer ut. Det är upp till intervjuaren att bygga upp en atmosfär där den intervjuade känner sig trygg nog att tala fritt om sina upplevelser och känslor. Vi beslutade till slut att innan intervjun låta informanten själv välja både tid och plats för intervjun. Vi kunde sedan konstatera att plats för intervjuerna kunde variera allt från hemmet, biblioteket eller ett café. Själva intervjuerna bestämde vi skulle göras enskilt eftersom det kanske kunde kännas obekvämt för våra informanter att ha två personer närvarande vid intervjun. Vi kände att det passade bättre med en intervjuare samtidigt som vi hade en bandspelare till hands vilket underlättade efterarbetet, att skriva ut intervjun. Eftersom vi är två om att göra uppsatsen och en av oss har en närmare relation med ett par av våra informanter bestämde vi oss för att låta den som har större distans till personen i fråga, genomföra intervjun. Fördelen är att vi hade tanken att intervjupersonen lättare öppnar sig för en ”främling” än någon de känner mer eller mindre. Resultatet av våra intervjuer bedömde vi vara väldigt lyckat. Vi lade märke till att

våra informanter hade ett intresse i ämnet vi berörde vilket bara var till fördel för oss då intervjuerna blev längre (ca 1 1/2 timme) och givande för vår studie. Vår intervjuguide kom till stor nytta då vi ofta kom in på samtalsämnen som inte var så relevanta för vår studie. Genom intervjuguiden kunde vi styra upp samtalet lite och beröra de ämnen vi hade planerat från tidigare.

3.7 Intervjuguide

Inför våra intervjuer gjorde vi en gemensam intervjuguide som skulle fungera likt en mall för hur intervjuerna skulle vara uppbyggda och i vilken ordning vissa specifika frågor skulle komma. Intervjuguiden delade vi upp i fem olika sektioner. Inledningsvis började vi med lite bakgrundsfrågor så som ålder, ursprungsland, utbildning, nuvarande jobb m.m.

Därefter följde lite frågor om vägen till den utbildning informanterna gått och hur de upplever sin situation som invandrare i Sverige. Sedan kommer två olika sektioner med frågor som intervjupersonerna fått svara på beroende på om de har varit verksamma inom det arbetsfält de har utbildning för. Avslutningsvis innehöll intervjuguiden frågor om nuvarande jobbet och intervjupersonernas framtida planer. Till följd av att vi ställde olika följdfrågor beroende på intervjuperson, fick respektive intervju en struktur olik de andra. Vi frågade också i slutet av intervjuerna om informanten hade något att tillägga eller nämna som inte har diskuterats under intervjun.

3.8 Presentation av intervjupersoner

Goran är 41 år gammal och kom till Sverige i maj månad 1993 från förna Jugoslavien. Från hemlandet har han en gymnasieutbildning inom handel och här i Sverige har han studerat en hel del vilket lett till en socionomexamen. Nu är Goran en gift man och har två barn. Han jobbar som lastbilsförare på ett företag utanför Halmstad. Det viktigaste i livet för honom är ett lyckligt familjeliv och framtidstron att allt annat kommer att ordna sig. Han är nöjd med sitt jobb och har inga tankar på att jobba med något annat då han till stor del tappat hoppet om att få jobba inom ett yrkesområde han kvalificerad för. Högskoleutbildningen är dessutom en bra grund att stå på påstod Goran.

Haris är 39 år gammal och kommer från Bosnien Hercegovina. Till Sverige kom han i juni månad 1993. I sitt hemland har han genomgått en gymnasieutbildning inom kommunikation. Här har han en magister examen i sociologi. I Sverige har han jobbat med allt möjligt men under det sista året har han jobbat som lastbilsförare. Vid sidan om sina studier har Haris alltid jobbat för att få ekonomin att gå i hopp. Han betraktar sitt nuvarande jobb som tillfälligt och har stora förväntningar att äntligen börja jobba inom det han är utbildad för. För Haris finns ingenting som kan stoppa honom för att lyckas i livet, det är bara en tidsfråga innan han lyckas menade han.

Ahmed är 50 år gammal och kommer ursprungligen från Iran. I Sverige har han bott sedan 1988. Ahmed har en lärarutbildning i sitt hemland och jobbade som lärare ett antal år i Iran. Här i Sverige har Ahmed gått en transportteknisk utbildning och läst en hel del på högskolan för att kompletterat sina studier för att få behörighet som lärare här. Ahmed är mycket nöjd med livet i Sverige. Han jobbar nu som taxichaufför och är inte intresserad av att söka det jobb han är utbildad för. Ahmed anser sig vara lite för gammal för nya utmaningar samtidigt som han känner att det finns för stora motsättningar i hans kamp om att få jobb som lärare.

Ammar är 41 år gammal och kommer ifrån Irak. Han har bott i Sverige sedan 1992. I sitt hemland har han gått en gymnasieutbildning som varade i fyra år men även ett år på universitet. Han blev tvungen att avbryta sina studier och söka asyl i något land p.g.a. politiska skäl. I Sverige har han gått ett naturvetenskapligt basår och läst till miljöingenjör på universitet i Göteborg. Han jobbade lite med det han är utbildad för. Numera arbetar han som taxichaufför i väntan på något bättre men Ammar ser ändå på jobbet som tillfälligt.

Aziz är 50 år gammal och kommer ursprungligen från Irak. Han kom till Sverige 1989 som politisk flykting. Aziz är utbildad byggingenjör och jobbade som VD på ett stort byggföretag i hemlandet. I Sverige har han kompletterat sina studier på olika sätt för att få den behörighet han hade i Irak. Inom sitt yrkesområde har han jobbat en kortare tid här i Sverige, annars har han jobbat med allt möjligt från pizzabagare till taxichaufför. Aziz trivs bra i Sverige och det viktigaste för honom är att han jobbar med något alls och att kan försörja sin familj. Han är inte van vid att alla andra jobbar medan han sitter hemma. Aziz ser bara positivt på framtiden och inom kort ser han sig som egen företagare.

Edin är 29 år och kommer ursprungligen från Bosnien. Till Sverige kom han 1992. I hemlandet gick han ut grundskolan och här i Sverige har han tagit examen i ekonomi på högskolan i Halmstad. En högre utbildning var självklart för Edin. Hittills har han jobbat med lite allt möjligt kan man säga, ganska mycket inom lager men även inom reklam distribution. Med tanke på att han kommit från ett krig till Sverige känner han att han har uppnått ganska mycket. Att få leva ifred gör en nöjd men han räknade aldrig med att efter allt sluta som taxichaufför, han hade större ambitioner. Trots motsättningar hoppas han att allt kommer på plats. Hans framtidsplaner är att satsa på en utbildning där han senare kan få jobb på ett multinationellt företag eller satsa på en utbildning på engelska.

Peter är 30 år gammal och kom till Sverige 1990 från Slovakien. Han var barn då han flyttade till Sverige med sin mamma. Han blev klar med sina studier föra året. Vid sidan om studierna har Peter kört buss hos sin kusin som har sin egen resebyrå i Göteborg. Här i Sverige har Peter utbildat sig till maskiningenjör. För tillfället kör Peter buss på heltid både inom och utanför Sverige. Han ser mycket positivt inför framtiden och han ser sig själv som ganska framgångsrik trots att han inte lyckats få sitt riktiga jobb. Nuvarande jobbet är som en dröm för Peter, enligt honom reser man mycket och upptäcker nya destinationer varje dag. Det är roligt att resa med tanke på sin ålder men han tycker ändå att det känns jobbigt att inte få en chans inom sitt yrkesområde.

Ismet är 30 år. Han kommer från Kosovo. I Sverige bor han sedan 1993. Till Sverige kom han som barn. Här gick han först ut gymnasiet, jobbade lite emellan och började studera igen på Högskolan i Kristianstad. Nu har han en tre års utbildning inom ekonomi och har planer på att fortsätta med utbildningen minst ett år till. Hela sitt vuxna liv har Ismet jobbat och hoppas på att få sitt drömjobb efter sin utbildning. Trots att han tycker att framtiden för invandrare som utbildar sig ser dystert ut, anser han att man bör ha en högre utbildning, för sin egen skulle åtminstone menar Ismet.

4. Teori

I vårt teoriavsnitt har vi valt ut två olika sociologer och deras sociologiska teorier. Vi anser att de kommer komplettera vår empiri och underlätta vår analys. Den första teorin som presenteras är sociologen Pierre Bourdieus teori och olika begrepp som fält, habitus och kapital. Vidare kommer vi att inkorporera sociologen och antropologens Erving Goffmans teori om stigmatisering.

4.1 Bourdieu – fält, habitus, kapital

Bourdieu är en välkänd fransk sociolog. Bland hans begrepp anser vi att fält, habitus och kapital är ganska relevanta för vår uppgift. Bourdieu ser världen som sociala fält vilka också nämns som kampfält eller konkurrensfält. Det är ett system av relationer där man placerar sig genom sitt habitus. I det sociala rummet pågår ständigt kamper och strider om symboliska och materiella tillgångar. Det är människor och institutioner som strider om något som är gemensamt och värdefullt. Arbetslivets fält är mycket omdiskuterat idag och det är just detta område som människor strider mest om och det är genom arbetsfält som vi får status och bekräftelse för vem eller vilka vi är. Det finns även andra fält som Bourdieu beskrivit som exempelvis konstnärsfältet där temat är just konst. Inom fältet strider man om vad som egentligen betraktas som konst och vad som är god konst.

Vi deltar ständigt i konstruktionen av den sociala verkligheten genom att finnas i bestämda sociala miljöer, alltså våra fält och vi influeras av det liv som levs i fältet. Bourdieu menar att i det sociala rummet finns ett antal fält där vi ingår som olika individer och våra gemensamma intressen för oss samman. Varje individ i fältet har sin position som definieras i förhållande till övriga individer. Man blir någon i det sammanhang man verkar och i relation till andra. Kapitalet spelar stort roll, desto mer kapital en individ har desto mer makt disponerar den. De olika fälten är inte statiska, de förändras hela tiden och därmed individerna inom dem.

De praktiker som människan deltar i uttrycker positionen i det sociala rummet. I det fält vi valt att skriva om, strider människor om bra utbildning som i dag nästan är det enda tillvägagångssättet att komma till ett bra jobb och just denna tron håller fältet samman. De individer som strider inom fältet anser att resultat av deras strid är värt besväret och värt att kämpa för. (Bourdieu 1991: 16-17)

Vidare är vårt handlande och tänkande en produkt av våra erfarenheter. Habitus är ett system eller ett ställe där våra normer och värderingar ryms. Genom det liv som vi levt hittills samlas en massa erfarenheter och den gör att vi alla tänker och handlar på olika sätt. På så sätt menar Bourdieu att habitus är differentierat, samma habitus kan inte förekomma två gånger utan är individuellt. Däremot kan det förekomma liknande habitus men aldrig absolut densamma. Då habitus och fält möts uppstår ett samspel. Om man inte vet hur man ska samspela med andra uppstår ett dåligt samspel mellan habitus och fältet. Vi finner det intressant att studera ett möte mellan invandrare och svenskar då det är olika habitus som möts och samspelar i ett fält, i det här fallet arbetsmarknaden. (Ibid. s.297-299)

De olika positioner som individerna innehar i fälten är relaterade till sociala maktförhållanden vilka bestäms på tillgången av olika former av kapital. För att ett kapital ska betraktas som värdigt måste den erkännas av omgivningen. Utan erkännande har kapitalet inget värde. Bourdieu använder sig av fyra olika slags kapital:

- 1) Det **kulturella kapitalet** är ett resultat av socialiseringen, den kommer till uttryck i smak, språk, bildning, de vanor vi har och sättet att leva på. Den är inte statisk utan föränderligt och den kan finnas i olika tillstånd eller former som exempelvis förkroppsligat kapital vilken betyder mentala och kroppsliga dispositioner (via habitus), objektifierat kapital som rymmer kulturella tillhörigheter (saker vi äger) och institutionaliserat kapital vilket kan innebära utbildningskvalifikationer (examina). Utbildning är centralt inom det kulturella kapitalet och den finner vi intressant att undersöka i fall det finns en anknytning till vår studie.
- 2) Det **symboliska kapitalet** är slutprodukten av andra sorters kapital som varseblivits och erkänts legitima, det som igenkänns som värdefullt av omgivningen, erkänns värde då den synliggjorts. Exempel på symboliskt kapital kan vara utbildningsnivå, titel eller tjänst. Högt symboliskt kapital innebär mera makt. Legitimering är en central mekanism i omvandlingen till makt från exempelvis kulturellt kapital till symboliskt kapital.
- 3) Det **ekonomiska kapitalet** står för de ekonomiska tillgångar man har som inkomster, arv, förmögenheter, penningstillgångar.

- 4) Det **sociala kapitalet** baseras på våra förbindelser och grupptillhörighet, släktband, personkontakter och förbindelser.(Skeggs 2000: 20-21)

Vi anser det intressant att undersöka vilken sorts kapital som kommer i uttryck hos våra informanter i jakten på ett arbete inom deras fält.

4.2 Stigma- Den avvikandes roll och identitet

Erving Goffman beskriver i sin bok *Stigma- Den avvikandes roll och identitet* olika begrepp som stigma och social identitet. Begreppet *stigma* kommer ursprungligen från grekerna och är ett sätt att beteckna exempelvis kroppsliga tecken för att påvisa någonting ovanligt eller förödmjukande hos en person. Goffman beskriver hur olika tecken ristades eller brändes in hos b. l. a slavar, brottslingar eller förrädare för att underrätta allmänheten om att dessa personer bör undvikas.

Enligt Goffman avgör varje samhälle vilka medel som kommer till användning för att dela upp människor i olika grupper, samt vad exakt som uppfattas som vanligt och naturligt för medlemmar i olika grupperingar. Vidare är det den sociala miljön som avgör vilka kategorier av människor som man sannolikt kan stöta på. Författaren nämner ett exempel med en främling för att illustrera hur vi människor kategoriserar ”främlingen” vid första åsynen. I det ögonblicket fastställer vi främlingens sociala identitet och sociala status. Goffman menar att vi därefter utgår från våra första intryck och formar om dem till normativa förväntningar och till slut framförda krav. (Goffman 1971 s. 11)

I enlighet med Goffman är stigma en term som till stor del benämner en egenskap som är diskrediterande. Samtidigt kan en egenskap som stigmatiserar en typ av individer verka som bekräftelse på grupptillhörighet för en annan. Egenskapen behöver i det fallet inte vara något diskrediterande eller positivt värderad. Försättningsvis menar författaren att ett stigma består av en speciell relation mellan ett attribut och ett mönster (stereotyp). En egenskap som vi anser inte hör till hur man bör vara orsakar stigmatisering av individer men likaväl grupper i samhället. Det finns tre olika typer av stigma som benämns av Goffman:

- 1) *Kroppsliga missbildningar* av olika slag så som exempelvis att man saknar en arm eller ett ben.
- 2) *Fläckar på den personliga karaktären* som uppfattas av omgivningen likt viljesvaghet, förrädiska eller stela trosföreställningar eller bristande tillhörighet. Direkta exempel som nämns på denna grupp är missbrukare, homosexuella, kriminella, arbetslösa etc.
- 3) *"Tribala"* stigman som ras, nation och religion. Dessa stigman beskrivs även som överförbara från generation till generation. (Ibid. 14)

Enligt Goffman har samtliga ovannämnda typer av stigma ett gemensamt drag, att vi exkluderar de individer som har ett drag eller egenskap som inte kan undgå uppmärksamhet. Individer som avviker från vad en grupp anser är "normalt" besitter ett stigma som inte är önskvärt sätt från deras förväntningar. Författaren menar att människor vidtar diskriminerande åtgärder när en individ dyker upp som bryter mot det accepterande livsmönstret. Vidare byggs en stigmatologi, en ideologi upp för att förklara underlägsenheten hos en viss individ med syfte att övertyga oss själva och andra att denne är en fara. Goffman beskriver även att en stigmatiserad person kan försöka att anpassa sig efter mängden genom att exempelvis färga håret, lära sig språket flytande och ta del av majoritetsbefolkningens kultur med förhoppning om att bli av med det som har orsakat själva stigmatiseringen. (Ibid. s14, 22)

Vidare beskriver Goffman att det uppstår en primär situation när "normala" och stigmatiserade kommer i kontakt med varandra och särskilt i samband med att dem försöker upprätthålla en samtalskontakt. I och med detta måste båda sidor ta hänsyn till stigmas orsaker och verkningar. Goffman menar att den stigmatiserade individen eventuellt känner osäkerhet för hur dem "normala" kommer att uppfatta honom och ta emot honom. Vidare kan den stigmatiserade få känslan av att vara ifrågasatt och att även småsaker som denne gör bedöms som tecken på märkliga eller anmärkningsvärda prestationer. Den stigmatiserade kan även uppfatta känslan av att inte veta "var han har dem" som oroande. (Ibid. s 22)

I analogi med Goffman kan det existera en diskrepans mellan en individs virtuella och hans faktiska jag. När diskrepansen blir uppenbar leder det till att individens sociala identitet undermineras och skapar en avskärmning både från sig själv men även samhället. Känslan av ensamhet blir därefter stark. Människor som är sympatiskt inställda till en stigmatiserad är i första hand dem som har samma stigma som han själv. Detta beror till större del på att de har erfarenhet av hur det är att leva med det specifika stigmat i fråga och kan ge handledning i hur

man bäst kan klara sig med sitt stigma men även moraliskt stöd kan fås. Bland de egna kan den stigmatiserade känna sig som vilken normal människa som helst. De *visa* är exempelvis olika organ som är till för de stigmatiserade och kan bistå som ett hjälpmedel på olika sätt. (Ibid. 28- 29)

5. Resultat

I kommande kapitel kommer vi att redovisa resultatet som har kommit fram igenom våra intervjuer. Resultaten kommer att redovisas efter de olika sektioner med frågor som utifrån vår intervjuguide har bearbetats. Den sammanfattning vi gjort har gett oss möjlighet att se likheter och olikheter bland våra informanternas svar på de frågor som ställts. Resultatet redovisas med citat från våra intervjupersoner för att tydligare visa hur dem uppfattar situationen i sig.

5.1 Informanternas bakgrund och deras väg till utbildning

I inledningen av alla våra intervjuer inledde vi med lite bakgrunds frågor för att få en klarare bild av vilka våra informanter är. Vidare följde vi upp med frågor om deras väg till den utbildning de har tillskaffat sig. De flesta beskrev sin första tid i Sverige som besvärlig eftersom det tog tid att anpassa sig och bearbeta minnen från traumatiska händelser de varit med om i hemlandet. Förhoppningar om att få ett bra jobb angav många av våra informanter som huvudanledning till att de börjat studera på en högre nivå i Sverige. En annan informant förklarade att han hörde till eliten i hans hemland och ville genom kompletterande studier återfå känslan som han hade i hemlandet, att han betydde något. Ammar beskrev det även så här:

”... Jag blev till slut trött på att arbeta i en fabrik. Jag insåg att det var en liten chans att utvecklas och därför bestämde jag mig för att börja läsa på högskolan. Jag fick känslan av att jag jobbade med det som ingen annan ville göra... Jag bestämde mig att det var antingen nu eller aldrig...”

Betydelsen av att vara invandrare i Sverige beskrevs lite olika av våra informanter, det finns inget entydigt svar som kan beskriva deras tankar och funderingar. Vissa angav fördomar och ”rädslan inför det okända” som negativt medan det positiva beskrivs vara att man som individ blir berikad kulturellt och pressad till att prestera utöver sin förmåga i syfte att nå sina mål men även att få bekräftelse från sin omgivning.

En informant markerade att det ibland känns skrämmande att vara i ett främmande land och känslan av att människor ofta bedömer en utefter ens utseende och inte utifrån vem man egentligen är. En annan informant hade uppfattningen att alla invandrare drogs över samma kam och att det ibland kändes lönlöst att anstränga sig för att uppnå någonting alls. Trots de många motsättningar som våra informanter medger existerar är de inte kritiska mot det svenska samhället i sig. Som Ismet uttryckte det;

”... Jag skyller inte på det svenska samhället, det är min uppgift att kämpa och visa vad jag går för...”

I samband med våra intervjuer diskuterade vi med informanterna om deras skäl till att ta steget mot en högre utbildning. Många betonade att främsta skälet till att de valde att utbilda sig var förhoppningen om att få ett bättre liv rent allmänt. De föreställde sig även att ett finare jobb gav bättre självkänsla och att deras utbildning skulle vara ett steg närmare att lyckas i det ”nya landet”. De informanter som är lite äldre och har arbetslivserfarenhet från hemlandet påpekade att de har som syfte att genom en komplettering av sin utbildning uppnå den status de hade i sina hemländer. Vidare medgav några att en bra utbildning i deras livsvärld alltid betraktats som nyckeln till framgång och status i samhället. Förväntningarna efter en avslutad utbildning var höga hos samtliga av våra informanter, det var inte många som var beredda på de motsättningar som väntade. Goran gav oss sin version genom att ge följande svar;

”... Det är klart att jag förväntade mig mycket, jag hade aldrig trott att det skulle bli så här svårt att få ett jobb efter skolan. Ibland ångrar jag mig nästan att jag läste förgäves alla dessa år. Det känns som ett steg framåt och två tillbaka...”

5.2 Tiden efter avslutade studier

Våra samtal med intervjupersonerna byggde vidare på beroende om informanterna hade jobbat något inom sitt yrkesområde. Det resultat vi fick var att endast tre av våra åtta intervjupersoner hade varit verksamma inom sitt område i Sverige. Bland dessa tre varierade anställningen från 3-6 månader och avslutades av olika anledningar. Det har visat sig att alla våra tre informanter lyckats få jobb genom olika projekt som arrangerats av exempelvis kommunen och arbetsförmedlingen. Informanterna angav att kommunen finansierade dessa projekt och när tiden väl gått ut för dessa fick dem lämna sitt arbete. I ett fall fanns det tydliga tecken på diskriminering på arbetsmarknaden. När Aziz fick frågan om varför hans tjänst

upphörde medgav han att det berodde på att hans lön finansierades av kommunen och att anställningen var tidsbegränsad. Vidare var hans version enligt följande;

”... Firman jag jobbade på tyckte att jag gjorde ett bra jobb men enligt personalchefen hade de inte behov av mer personal för tillfället. Ett par veckor senare såg jag att samma byggfirma hade en annons på AMS där dem sökte två nya medarbetare på den avdelning jag jobbat på. Jag skickade ansökan och lade till att jag redan från tidigare hade jobbat hos dem, men fick aldrig något svar tillbaka. Efter ett tag ringde jag min gamla chef och hon sa att tjänsten tyvärr tilldelats någon annan...”

Våra tre informanter som varit verksamma i sitt yrkesområde har gemensamt att dem alla trivdes på sina jobb så länge tjänsten varade och att arbetskamraterna varit trevliga och hjälpsamma men att det är synd att det hela tog slut på en ganska kort tid.

Resterande av våra informanter som aldrig har fått chansen att arbeta inom sitt yrkesområde har konkurrerat från ett år och uppåt på arbetsmarknaden samtidigt som de har jobbat som yrkesförare. En informant medgav att problemet till stor del ligger i att yrkeserfarenhet är det som avgör i fall man får ett jobb eller inte samtidigt som han talade om känslan av diskriminering på arbetsmarknaden. Flera av våra informanter ansåg att de är i en hopplös situation som de har ytterst liten chans att påverka. Trots ständiga ansökningar och aktivt sökande efter ett kvalificerat arbete visar det sig för våra informanter att det är någonting som saknas. Vidare var det tydligt att intervjupersonerna ansåg att diverse olika kurser som enligt arbetsförmedlingen ska leda till ett kvalificerat arbete i själva verket är lönlösa, vilket Ahmmed intygar;

”... man skickar folk på en massa kurser som till slut ändå inte leder till någonting. Det känns som att man hamnar i en ond cirkel av olika kurser som också tar tid och kostar samhället pengar...”

En negativ inställning i stort kan synas hos våra intervjupersoner p.g.a. att det aktiva sökandet efter ett kvalificerat arbete inte ger resultat men dels även för att tanken finns hos många att de som är födda i Sverige har större möjligheter att lyckas på arbetsmarknaden. Många angav att kampen om ett kvalificerat arbete i grunden är värt att kämpa för och att de är beredda att göra sitt bästa för att lyckas. Vidare menar de flesta att det är svårt att anpassa sig rent beteendemässigt bland infödda svenskar. Det kan röra sig om vardagliga möten där bland annat kroppsspråk kommer i uttryck och en rädsla för att vara sig själv skapas. Enligt våra informanter är det ”småsakerna” som skapar mest obehag. Rädslan för att inte kunna behärska

rådande ”koder”, klädstil och hur man marknadsför sig själv är ytterligare exempel på ängslan som finns bland informanterna. Edin uttryckte sig likt följande;

”... Det är klart att svenskar har större chanser, dem vet hur det hela fungerar. Jag upplever att Sverige är ett konservativt samhälle där de som bestämmer inte vill ha stora förändringar. Det ska vara som det alltid har varit...”

Vissa menade att de har en förmodan att de kanske hade lyckats bättre i något annat land i Europa men de flesta av våra intervjupersoners inställning var att det inte gör någon skillnad på vilket land man är bosatt i. En av våra informanter förklarade att han tyckte det var synd att invandrare med kompetens betraktas som en börda för samhället istället att ses som en tillgång. Detta intygar Peter;

”... När man tänker efter så får Sverige gratis utbildad arbetskraft som det bara gäller att sätta in på arbetsmarknaden. Tänk bara på dem som är läkare typ och jobbar med något annat som inte ens är i närheten av deras duglighet. Samhället måste ta tillvara på den kompetens som finns bland många invandrare...”

Det fanns många tankar och funderingar hos våra informanter angående deras misslyckande att nå ett kvalificerat arbete. Vissa medgav att många arbetsgivare säkert är rädda för att anställa någon med utländsk bakgrund p.g.a. faran att de har språkbrister medan vissa andra nämnde att kontakter är det absolut bästa sättet att komma till ett kvalificerat jobb, särskilt individer med en högre position.

Goran tycker att han hade föredragit att ha någon som kan rekommendera honom till en arbetsgivare. Informanten ser vikten av ett nätverk och utgår från sig själv när han förklarar hur han hade tänkt i fall han själv var en arbetsgivare. Hans eget nätverk beskrivs bestå av invandrare som befinner sig i en svårare situation än hans egen. Goran uttrycker det enligt följande;

”... Om man vill ha något bättre måste man ha någon som exempelvis rekommenderar en. Mitt nätverk består av invandrare och egna landsmän som har svårare än mig själv att påverka sin situation...”

Påföljande diskuterade vi vikten av att behärska språket med våra intervjupersoner på en hög nivå. Samtliga hade samma åsikt om att detta var viktigt och att det nästintill är omöjligt att vara på en arbetsplats om man brister i det svenska språket både skriftligt och muntligt. En större del av våra informanter bryter i det svenska språket men hanterar det ändå

utomordentligt. Vidare påpekade en informant att han har föreställningen att en arbetsgivare troligtvis vill kunna avspegla sig själv i en anställd och att det till stor del avgör om man får jobbet man söker. Ahmmed gav sin syn på detta genom att ge följande svar;

"... Det handlar om att ge och ta. Jag kanske måste ge mer av mig själv och ta till mig den svenska kulturen för att räknas som en i samhället. En framtida arbetsgivare vill avspegla sig själv i mig och ha som anledning att anställa mig..."

Några av dem kunde förutom sitt hemspråk även prata andra språk flytande. Aziz poängterar att invandrare som bryter i det svenska språket möjligen kan verka en aning avskräckande för en arbetsgivare. Aziz säger;

"... De få gånger jag har varit på arbetsintervjuer har jag fått känslan att den som intervjuar mig genast får en annan bild av mig när jag öppnar munnen. Mitt CV säger en sak men jag tror att arbetsgivaren blir rädd att jag kanske inte är så bra som mina diplom säger när alla hör hur jag pratar..."

5.3 Nuvarande jobbet

Våra informanternas nuvarande jobb är bland annat taxi, lastbil och busschaufförer. När vi ställde oss frågande till hur de hade kommit fram till att börja inom branschen fann vi ett gemensamt svar hos samtliga. Antingen hade de någon landsman som redan jobbade inom yrket som kunde ge dem en hjälpande hand eller var det på eget initiativ. Vissa påpekade även att det kändes som en trygghet att jobba bland sina egna landsmän och ha dem som ett slags stöd. Nämnvärt är också att många av intervjupersonerna ser det som väsentligt att ha en inkomst överhuvudtaget men även att den sociala biten är viktig. Många ansåg att man som arbetslös går miste om mycket, speciellt kontakten med andra människor vilket är en avgörande faktor till att de har gjort valet att ta vilket arbete som helst. Aziz uttrycker sig på följande vis;

"... En man jag känner från innan har ett eget taxiföretag så han erbjöd mig att börja jobba hos honom så jag gjorde det och det var inte dyrt att skaffa taxilicens heller. Det viktigaste är att jag jobbar med något alls och att jag kan försörja familjen..."

Den rådande inställningen till att de arbetar inom ett yrke som de är högt överkvalificerade för varierar bland våra informanter. En informant påpekade att det känns särskilt påfrestande att arbeta som taxichaufför när någon börjar ställa frågor som rör etnisk bakgrund och religiös

tro. Vissa tyckte att det var betungande och ansåg att de ”slösade” bort sin tid inom ett sådant yrke medan andra såg det som ett sätt att bygga relationer med andra människor och samtidigt bidra med något. En annan kommenterade det hela ironiskt och menade att det verkar som att Sverige behöver välutbildade taxichaufförer. Ahmmed tillhör en av dem som är kritisk till sin nuvarande situation och gav sin syn på hur han upplever det på följande sätt;

”... Ibland känns det nedvärderande att jag ska behöva arbeta med sånt här, jag skulle kunna göra mycket mer nytta än att sitta och köra en bil. Att jobba med taxi behöver man bara ha grundskolan färdig och inget annat...”

Samtliga informanter var medvetna om att det är tufft på arbetsmarknaden och att även inrikes födda har svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden men ingen var förberedd på motgångarna som de i verkliga livet skulle möta. Flertal av våra informanter medgav att de var beredda på att det skulle bli svårt i början men att det trots allt skulle lösa sig till slut.

Hälften av våra intervjupersoner beskrev att de i första hand såg ett arbete som yrkeschaufför mestadels tillfälligt och inget permanent. Jobbet skulle vara kortvarigt i väntan på det jobb de har utbildat sig för. Andra hälften beskrev att de var tvungna att ta vilket jobb som helst för att kunna klara sig ekonomiskt och att ett jobb som yrkeschaufför lockade eftersom det var lättillgängligt och enkelt att komma igång med. Edin säger;

”... Det är säkert varje dag jag tänker på den situation jag befinner mig i, men man måste göra nått. Det här jobbet gör att jag kan klara mig i väntan på det riktiga jobbet. Man måste också tänka på att man bygger sin karriär på lång sikt. Man får inte ge upp och jag är säkert inte den enda som går igenom det här...”

Arbetslängden hos våra informanter varierar allt ifrån ett till sju år inom branschen. Rädslan att vara arbetslös och utan någon som helst inkomst är en bidragande faktor till att våra informanter sysselsatt sig som yrkeschaufförer. Efter en tid reser sig föreställningen om underlägsenhet och känslan av att tillhöra en ”lägre klass”. Förtvivlan över att inte kunna lyckas och nå de mål man tänkt sig blir stor och en uppgivenhet kan tolkas från våra informanter. I frågan om hur de innerst inne känner sig med tanke på läget de befinner sig i fann vi att samtliga gör det bästa av situationen och kämpar vidare. Dock är de informanter som varit aktiva som yrkeschaufförer en längre period mer passiva och mer eller mindre accepterar hur deras karriär fått ett tvärstop. Även detta gav Edin sin version av;

”... Jag känner att jag har tappat motivationen och funderar mest på hur jag ska göra med tanke på att jag har en utbildning Det är inte min dröm precis att sitta och köra taxi kommande tio åren...”

Det som motiverar våra intervjupersoner att mer eller mindre fortsätta kämpa är drömmen om att en dag få ett jobb de förtjänar och är kvalificerade för. Det finns trots allt en gemensam tro på framtiden och att det ska ske en utveckling på arbetsmarknaden som gynnar våra intervjupersoner. Deras drivkraft ligger i att de vill bevisa för omgivningen att dem är dugliga och kan göra större nytta än vad de gör i dagsläget. Peter uttrycker det enligt följande;

”... När man föreställer sig ibland att det är ”alla mot en” får man en starkare drivkraft att sikta på att lyckas med det sitt mål. Jag hoppas det blir en förändring på arbetsmarknaden snart, om inte nu åtminstone för mina barn...”

5.4 Framtidsplaner

Slutligen kom vi in på vilka framtidsplaner våra informanter har och deras förhoppningar men även vad de kan rekommendera till andra invandrare som funderar på att gå en högre utbildning i framtiden. Framtidssynen är oklar och många av våra informanter har till viss del tappat tron på att nå ett kvalificerat jobb och satsar istället på att etablera sig inom sitt nuvarande yrke. Många nämnde även att de har en stark tro att de hade lyckats bättre med en utbildning i Sverige för ett antal år sedan då arbetsmarknaden såg annorlunda ut och invandringen inte var så stor. Med tanke på dagens situation på arbetsmarknaden menade vissa att de trots allt inte kan utesluta drastiska åtgärder som att exempelvis byta namn i framtiden.

Hälften av våra intervjupersoner kan föreställa sig att starta eget inom taxibranschen och en har redan öppnat en egen taxifirma. Resterande av informanterna kan tänka sig att ta något annat körkort för att på det sättet bli mer etablerade inom yrkestrafikbranschen. Vidare verkar mottot ”att ta en dag i taget” överensstämma med samtliga informanter. Dock går det inte att undvika den pessimistiska framtidssynen som finns bland många. När vi ställde oss frågande till vad det största problemet i deras motgång är förklarade Aziz;

”... Jag tror det är själva samhället, folk är för trångsynta och rädda för det okända. En mörkhyad människa betraktas annorlunda, vilket jag tycker är synd... väldigt synd...”

En annan menade att det handlar om att ge och ta om man ska lyckas lösa problemet med diskriminering på arbetsmarknaden. Vi ställde oss även frågande i fall våra informanter skulle

kunna tänka sig att ytterligare vidareutbilda sig och där var de flesta eniga om att det inte finns något intresse för det, vilket Peter kunde intyga;

”... Nej just nu tror jag inte jag skulle kunna det, jag har ingen kraft för att läsa ännu fler kurser. Jag har redan pluggat tillräckligt och jag tror inte det skulle hjälpa mig om jag tog ännu en examen för då är risken att jag kanske är överkvalificerad...”

Samtliga har förhoppningar om att allt kommer att lösa sig inom en snar framtid och att allt kommer på plats. Vissa nämnde att de hoppas kunna göra karriär inom ett kvalificerat yrke och skapa sig ett värdigt liv att leva. En menade också att han i värsta fall får flytta utomlands om det visar sig vara lättare i något annat land att bli anställd baserat på ens kompetens och kvalifikationer. Förhoppningar om ett arbete som ger möjligheter för personlig utveckling och där det är möjligt att påverka och komma med egna funderingar kännetecknar samtliga våra informanter. Följande citat från Goran belyser ovanstående;

”... Man vill ju inte bara få ett jobb som man ska känna att man måste gå till, det är mycket viktigt att det är ett arbete som man brinner för och där chansen finns för individen att utvecklas..men man kan inte vänta hela livet, händer det inget i positivt riktning inom en snar framtid får man börja leta efter andra alternativ...”

6. Sociologisk analys och tolkning

I detta kapitel kommer vi att analysera vårt insamlade material som vi har fått genom våra informanter. Det kommer att ske i form av att vi med hjälp av valda sociologiska teorier tolkar svaren vi fått i intervjuerna och presenterar dem ur ett sociologiskt perspektiv. De olika teoretiker som vi kommer att använda oss av är Pierre Bourdieu och Erving Goffman. Med tanke på att vi haft den hermeneutiska cirkeln som modell igenom hela arbetet tror vi vidare att de teorier vi valt kan vara till hjälp för att förstå vårt resultat allt bättre. Nämnvärt är också att vi sökt gemensamma mönster i svaren för att kunna tolka dem med hjälp av teoretiska infallsvinklar.

6.1 ”... I mitt hemland var jag någonting...”

Redan från själva början, då våra intervjupersoner anlände till Sverige som flyktingar hamnade de i ett gemensamt fält som innebar att alla var likadana oavsett vilket jobb eller vilket socialt status de haft i sitt hemland. Ett par av våra informanter hade stor erfarenhet av detta, bland dem Aziz som var utbildad byggingenjör och var anställd som VD på ett stort byggföretag i Irak. I samband med att han kom till Sverige förändrades hans liv drastiskt och i

synnerhet hans symboliska kapital. I hemlandet igenkändes hans position i samhället som värdefull av omgivningen och han disponerade en stor del makt. Hans liv förändrades mot det sämre i form av att hans dåvarande olika kapital inte erkändes när han kom till Sverige. Enligt Bourdieu måste just symboliskt kapital erkännas av omgivningen för att ha något värde i sig.

Pierre Bourdieu belyser ovanstående ytterligare med sitt påstående om att legitimering är en central mekanism i omvandlingen till makt från exempelvis kulturellt kapital till symboliskt kapital. Detta intygar Aziz med följande citat;

"... I mitt hemland var jag någonting och hörde till eliten av samhället, här är jag ingenting känns det som, jag har fått börja om från självaste början..."

Bourdieu's teori om att individer som strider inom ett fält anser att resultat av deras strid är värt besväret och värt att kämpa för överensstämmer med våra informanter som ser sin kamp med infödda svenskar om ett eventuellt jobb som en strid värd att kämpa för. Exempel på detta kan belysas av Ahmmed, som säger så här;

"... Jag måste göra mitt bästa och kämpa för att få jobbet, den dagen jag ger upp är det kört för mig..."

6.2 "... Hålla takten med utvecklingen på arbetsmarknaden..."

Enligt Bourdieu befinner vi oss ständigt i olika fält där människor tillsammans strider för något gemensamt. Ett fält som är viktigt för våra informanter är fältet som rör utbildning och arbetsmarknad. Inom arbetsfältet pågår det strider mellan olika individer som kämpar för att få ett bra jobb. Inom fältet som rör utbildning har informanterna byggt vidare på sin utbildning i form av omskolning i syfte att få den erkänd även här i Sverige. En kamp som bygger på förhoppningar om att få status och bekräftelse från omgivningen och i detta fall speciellt inom arbetsmarknaden.

Arbetsmarknaden är även ett omdiskuterat och dynamiskt fält som förändras hela tiden. Detta påstående kan bekräftas av Bourdieu som menar att olika fält inte är statiska, de förändras hela tiden. Med tanke på hur arbetsmarknaden hela tiden förändras med olika krav som jämmt tillkommer är det förståeligt att många inte hinner anpassa sig efter den hastiga utvecklingen. Några av våra informanter påpekade detta, varav den ena sa så här;

”... För att hålla takten med utvecklingen på arbetsmarknaden har jag haft tankar på att läsa vidare på universitet för att på så sätt bli mer attraktiv för arbetsgivare...”

Många av våra informanter har varit verksamma i olika yrken som de har varit överkvalificerade för. Detta kan förklaras genom att informanterna varit nöjda med hur deras situation är för ögonblicket men instinktivt strävat efter att komma till ett annat fält i framtiden. Det fanns många som antydde att de mådde dåligt på sina arbetsplatser och var därför tvungna att söka sig till något annat medan vissa insinuerade på att de i samband med ett yrkesbyte haft förhoppningar om att skapa kontaktnät som möjligen skulle leda till ett kvalificerat jobb. Här kommer vi in på Bourdieus diskussion kring vikten av socialt kapital som baserar sig bland annat på våra förbindelser och personkontakter, med andra ord kontaktnät. Haris intygar detta;

”... Utan rätt kontakt kommer man inte långt, det inser man förr eller senare...”

Hos samtliga av våra informanter har vi sett en tendens på att det finns en brist på olika kontaktnät och att olika förbindelser värderas högt hos intervjupersonerna. Vidare har de påpekat att de saknar detta kapital, åtminstone det ”rätta” kapitalet.

6.3 ”... Ett annorlunda kroppsspråk...”

Pierre Bourdieu beskriver hur habitus skapas genom sociala processer men även hur habitus kan skapa gemensamma sätt att se på omvärlden och sig själv. Alla vi är bärare av en habitus som kan likna någon annans men aldrig kan bli identiskt lik ens egen. Vi kan se att våra intervjupersoner haft viljan att utbilda sig med förhoppningar om att etablera sig inom ett kvalificerat yrke. På det här sättet vill de bli erkända i det sociala rummet baserat på deras kunskaper och i detta fall kapital. Deras kapital avgör vilket habitus var och en har men kapitalinnehavet måste erkännas av den sociala omgivningen för att den ska betraktas som en tillgång och ge en stark position i det sociala rummet.

Ett samband finns som tyder på att det uppstår en motsättning eftersom svenskar och invandrare har olika habitus. I enlighet med våra informanter tyder allting på att människor med liknande habitus passar bäst ihop, därav förklaringen till varför en arbetsgivare som är svensk helst anställer en person som liknar hans/hennes habitus, med andra ord en svensk.

Om man inte vet hur man ska samspela med andra uppstår ett dåligt samspel mellan habitus och fältet. Detta kan Ammar intyga;

"... Ofta när jag är bland svenskar vet jag inte hur jag ska bete mig, jag använder nog ett annorlunda kroppsspråk tror jag som kan ge ett negativt intryck som jag samtidigt inte är medveten om..."

Våra informanter har socialiserat sig väl i det svenska samhället trots de motgångar de har stött på. Vidare påverkar deras etniska bakgrund dem kulturellt då de får ett allt större kulturellt kapital, den de har från sitt hemland och den de har tillskaffat sig ur den svenska kulturen. Att behärska två olika kulturer har visat sig vara essentiellt för våra informanter, vilket Haris kan intyga;

"... Man kan vara lite kluven men om man hittar en bra balans mellan två olika kulturer kan det ge bra effekter, så att vara invandrare kan ge positiva effekter också. Jag blir rikare på något sätt, jag kan behärska både min egen och den svenska kulturen på ett bra sätt. Jag trivs med det och gillar samtidigt att jag är tvåspråkig..."

Det ekonomiska kapitalet har också en stor betydelse för våra intervjupersoner. Detta kan tolkas utifrån deras nuvarande yrke och deras förklaring till varför de är verksamma inom yrkestrafiken. Det är helt enkelt på grund av att de samtliga måste ha någon inkomstkälla för att klara sig. Den penningtillgång allesammans har är trots allt inte i närheten av vad den egentligen är inom ett kvalificerat yrke.

6.4 "... De flesta jag jobbar med är invandrare..."

Enligt Erving Goffman delas människor upp i olika grupperingar genom stigmatisering. En individ som känner sig utesluten kan definieras som stigmatiserad och har som främsta mål att känna sig som en del av en helhet. Denna helhet nås ofta i kretsar med människor av samma stigma och här kan vi dra en parallell till Bourdieus begrepp habitus. Bourdieu menar att människor med liknande habitus har en tendens till att hålla samman med likasinnade liksom de med liknande stigma. Vi kunde se ett samband med våra informanter och hur de upplever sin livssituation i Sverige och i synnerhet på arbetsmarknaden. Många menade på att de känner sig annorlunda behandlade p. g. a. sin etniska bakgrund och därför fann en viss trygghet när de vistades bland sina egna. Som Goran sa;

"... De flesta jag jobbar med är invandrare och många egna landsmän. Det känns skönt ibland att man på sin arbetsplats kan prata sitt eget språk och ingen kan se ner på en, vi sitter i samma båt så att säga..."

Tribal stigma är en av Goffmans centrala koncept för att förklara exkludering i dagens samhälle. När vi började diskutera med våra informanter kring orsakerna till deras misslyckande att nå ett kvalificerat jobb fann vi att många anmärkte på rädslan från arbetsgivarens sida för vad informanterna kallar ”det okända”. Det hela tyder på att ur våra informanternas perspektiv känner sig arbetsgivaren obekvämt och föredrar hellre att anställa någon som är av liknande stigma som arbetsgivaren själv. Ahmmed säger;

”... Det handlar om att ge och ta. Jag kanske måste ge mer av mig själv och ta till mig den svenska kulturen för att räknas som en i samhället. En framtida arbetsgivare vill avspegla sig själv i mig och ha som anledning att anställa mig...”

Goffman påpekar vidare att tribal stigma kännetecknas av att vara överförbar från generation till generation. Även här kan en jämförelse ske med våra informanter och deras tro på framtid men framförallt förhoppningar om att deras barn ska få det bättre. Detta säger Aziz följande om;

”... Min generation är det kanske för sent för att lyckas men man hoppas det sker förändringar så att mina barn ska få det bättre och slippa gå igenom det jag har gjort...”

Goffman menar att när diskrepansen blir uppenbar för individen blir hans virtuella och riktiga jag underminerat i samband med att den stigmatiserade individen eventuellt känner osäkerhet för hur de ”normala” uppfattar honom. Här kan vi dra en direkt parallell till våra informanternas ängslan över att inte veta hur man exempelvis ska klä sig, inte kunna behärska olika ”koder” och vara utan kunskap i hur man på bästa sätt marknadsför sig själv. När vi förde en diskussion om vad som krävs för att få jobbet och i fall svenskar har större chanser så Edin enligt följande;

”... svenskar har större chanser, de vet hur det hela fungerar och hur allt ska gå till...”

6.5 ”... Jag är beredd att byta namn...”

Erving Goffman menar att en stigmatiserad individ kan försöka begränsa de faktorer som orsakar stigmatiseringen genom att b. l. a. lära sig ett språk flytande och ta del av majoritetsbefolkningens kultur. På det sättet skapar man en förhoppning om att uppfattas som ”normal”. Ett likartat fall kan beskådas hos våra informanter som beskriver en liknande känsla

av uppgivenhet och att sista hoppet ligger i att exempelvis byta namn om de inte skulle lyckas på annat sätt. Två av våra intervjupersoner gick starkt på den här linjen och den ene sa så här;

”... Jag får erkänna att jag är beredd att byta namn också om inget annat ger resultat. Om mitt namn är så problematiskt får jag ta något annat. Det känns konstigt att säga det men jag tror det inte går på något annat sätt, så som det är idag i alla fall...”

Att känna sig ifrågasatt och betraktas med misstänksamhet var vanligt förekommande bland våra informanter. Den del av våra informanter som jobbar inom taxibranschen kunde känna detta p. g. a den ständiga kontakten med människor. Goffman menar att allt som den stigmatiserade gör kan bli ifrågasatt och även småsaker som denne gör bedöms extra noga, vilket leder till att den stigmatiserade upplever känslan av att inte veta ”var han har dem” som oroande. Vi upplever att våra intervjupersoner inom taxibranschen känner sig obekväma utöver det vanliga när de kommer i kontakt med resenärer som exempelvis ställer frågor som rör deras etniska bakgrund och deras religiösa tro. På så sätt skapas en diffus situation som ingen kontrollerar och ingen vet var man har varandra. Detta belyses av Ismet;

”... Det känns jobbigt då och då, särskilt när det kommer folk som frågar var jag kommer från och om jag är muslim eller liknande. Med det värsta är de som börjar bokstavera åt mig trots att jag pratar flytande svenska, det känns förnedrande...”

Enligt Goffman har alla nämnda typer av stigma ett gemensamt drag som tyder på att individer som har ett drag eller egenskap som inte kan undgå uppmärksamhet och som inte anses som ”normal” av majoriteten ofta exkluderas.

I vårt fall kan man säga att våra informanter ser annorlunda ut och har ”konstiga” namn som avviker från vad de flesta anser är ”normalt”. Samtliga informanter besitter ett synligt stigma som inte går att dölja på något sätt, deras utseende exkluderar dessa individer på många sätt. Här finner vi en koppling till stigmates ursprungliga betydelse, nämligen som ett märke som markerar individens kulturella och moraliska status som lägre stående. Att vara eller bli betraktad som exempelvis annorlunda eller invandrare blir ett slags brännmärke som kan vara svårt att bli av med. Allt detta kan benämnas likt bidragande faktorer som försvårar för våra informanter att lyckas på arbetsmarknaden.

7. Reflektioner

De slutsatser som vi har dragit utifrån vår analys kommer vi att presentera i detta kapitel. Vi kommer att redovisa de likheter och olikheter vi har sett hos våra intervjupersoner i vår studie och jämföra b. l. a. om det finns likheter med Arbetsmarknadsstyrelsens rapport ”Rätt man på fel plats”. Fortsättningsvis kommer vi även att reflektera kring vårt val av metod och tänka igenom positiva och negativa synvinklar. Avslutningsvis kommer vi även att resonera kring vilka åtgärder som kan göras för att fenomenet i fråga inte skall kunna bli större i framtiden.

En eftertanke vi har gjort är likheterna som finns bland samtliga våra informanter. När vi reflekterar över studien som helhet kan vi dra slutsatsen att alla våra intervjupersoner har gjort vad dem anser vara, sitt bästa för att etablera sig inom ett kvalificerat arbetsområde men misslyckats. Gemensamt är att de alla mer eller mindre känner sig utsatta och maktlösa att påverka sin livssituation. Trots allt har de flesta en positiv framtidssyn och hoppas på förbättringar inom arbetsmarkanden för högutbildade invandrare trots motsatt statistik som visar att skillnaden mellan utlandsfödda akademiker och svenskfödda blir allt större. Arbetsmarknadsstyrelsens rapport ”Rätt man på fel plats” visar att endast 40 % av utlandsfödda akademiker har ett kvalificerat jobb jämfört med 90 % för dem som är födda i Sverige. Det finns många orsaker till varför det är så men olika förklaringar som lyfts fram är bland annat olika maktaspekter, diskriminering, exkludering och förandet av en underordning inom arbetslivet, vilket även kan bekräftas av Anders Neergaards forskning som bekräftar detta ytterligare.

Trots de många likheter som vi kunde se bland våra informanter fanns även en del olikheter. Vissa såg sin etniska bakgrund som något negativt som minskade deras chanser att lyckas på arbetsmarkanden medan andra såg det som något positivt i form av kulturell berikning och behärsningen av två språk, modersspråket och svenskan. Pressen att prestera utöver sin förmåga nämndes också som något positivt av vissa informanter eftersom det ansetts som enda sättet att visa att man duger för omgivningen och på det sättet få bekräftelser. Vi är väl medvetna om att vårt arbete möjligen skulle ha sett annorlunda ut i fall vi hade lyckats komma i kontakt med kvinnliga informanter men som vi tidigare nämnt var det näst intill omöjligt att hitta kvinnor som arbetar inom yrkestrafiken. De få som vi kunde hitta var tyvärr inte relevanta för vår studie eftersom vi hade begränsat oss till akademiker med invandrarbakgrund.

Samtliga våra informanter ser negativt på sina första år i Sverige p. g. a. alla år som gått till spillo, i enlighet med våra informanter, onödiga kurser som i de flesta fall ej har lett till något konkret. Just de första åren ser många som avgörande för ens framtid och utveckling. Våra informanters berättelse stämmer bra överens med en rapport som gjorts av OECD (Organization for Economic Co-operation and Development). Deras studie visar att utbildningen ”svenska för invandrare” har gett dåliga resultat och att det rent allmänt görs dålig uppföljning på personer som genomgår olika introduktionsprogram och liknande. OECD: s rapport visar att det i Danmark däremot läggs stora resurser på arbetsmarknadsintegration och man har utvecklat bra metoder för uppföljning och utvärdering av invandrare som går igenom ett introduktionsprogram.

De metoder vi har använt oss av i vår uppsats är kvalitativ forskningsmetod. Så här i efterhand kan man resonera kring hur bra metoden egentligen var. Just den här studien som vi har genomfört hade troligen inte blivit lika bra med exempelvis en kvantitativ metod i form av enkätundersökningar eller liknande. Vi tyckte att själva mötet med individen var viktig och därför var den kvalitativa metoden ett självklart val för oss likaså den hermeneutiska cirkeln. Vi hade en tanke redan i början av vår uppsats att studera delar av våra informanters berättelser då vi föreställde oss tidigt att det under en intervju kan framkomma mycket som är mindre väsentligt för vår studie.

De rapporter som vi har haft tillgång till har alla visat en dystert bild av arbetsmarknaden där utlandsfödda akademiker blir mer eller mindre diskriminerade i samband med sitt sökande efter ett kvalificerat arbete. Detta pågår inte bara i Sverige utan i nästan hela Västeuropa. Vi tror att problemet är djupt inrotat i samhället och den största faran är att det inte finns riktlinjer för hur problemet ska kunna lösas för att förhindra ytterligare exkludering av människor baserat på deras etniska bakgrund. Med tanke på att vi båda har invandrarbakgrund har vi lätt för att förstå våra informanter och deras nuvarande situation.

Vad kan man göra för att förändra utlandsföddas situation på arbetsmarknaden? Vår egen åsikt är att den första tiden i ett nytt land kan räknas som avgörande. Vi tycker att man bör lägga fram en strategi som ska gå ut på att invandrare, oavsett utbildning på snabbaste vis ska göras tillgängliga för arbetsmarknaden för att förhindra det som sker i dag, att människor fastnar i ett nät som består av olika kurser som i sin tur inte leder till någonting konkret. Det

borde även sättas en gräns för hur länge exempelvis SFI (svenska för invandrare) bör pågå. Vi har en tro på att man bäst kan lära sig språket och etablera sig på arbetsmarkanden medan man arbetar istället för att under längre perioder vara omgiven av invandrare som likt en själv har brister i b. l. a språket. När det gäller just högutbildade invandrare bör samhället lägga ner mer kraft på att introducera dem i ett kvalificerat yrkesområde. Risken är annars att Sverige som helhet går miste om värdefull arbetskraft som i vanliga fall kostar samhället stora summor att utbilda. Högutbildade akademiker som invandrar till Sverige kan ses som gratis arbetskraft i princip. Detta faktum har nog åsidosatts av samhälle allt för länge och det är dags att göra något åt det.

8. Sammanfattande avslutning

I detta kapitel kommer vi att presentera en sammanfattning av vårt presenterade resultat och avspegla det vi anser är mest väsentligt.

Vårt mål med studien har varit att ge en bild av hur akademiker med utländsk bakgrund upplever sin situation på arbetsmarkanden efter en avslutad utbildning i Sverige och vad de själva anser ligger bakom deras misslyckande att etablera sig inom ett kvalificerat yrkesområde. Samtliga våra informanter beskrev sin första tid i Sverige som besvärlig och det tog tid att anpassa sig i en helt ny omgivning. Betydelsen av att vara akademiker med utländsk bakgrund beskrevs av vissa som negativt medan vissa medgav att dem betraktade sin etniska bakgrund som positivt i form av b. l. a kulturell berikning. Främsta anledningen till att våra informanter valt att genomgå en högre utbildning beskrevs vara hoppet om ett bättre jobb och mer eller mindre att få bekräftelse av sin omgivning att man duger.

Tiden efter sin avslutade utbildning ansåg de flesta vara besvärlig och hade inga förningar om att det skulle bli så svårt att få ett kvalificerat arbete. Tre av våra informanter hade efter sin avslutade utbildning lyckats få en praktikplats som hos samtliga hade arrangerats av kommunen men den blev kortvarig och ledde inte till någon fast anställning. Resterande av våra informanter som aldrig fått chansen ens på en praktikplats anser att de befinner sig i en hopplös situation som dem har ytterst liten chans att påverka. Trots ständiga ansökningar har våra informanter inte lyckats med sitt mål, att få ett arbete som motsvarar deras utbildning.

Vidare angav många att de har en tro på att de kanske kunde ha lyckats bättre i något annat land i Europa och denna syn baseras till stor del på vad våra informanter har hört från sina landsmän runt om i Europa. Fortsättningsvis uppgav större delen av våra intervjupersoner att anledningen till deras misslyckande på arbetsmarkanden främst är rädslan från arbetsgivaren att anställa någon med utländsk bakgrund p. g. a. osäkerhet på deras kompetens.

Våra informanter påpekade vikten av att ha olika nätverk och kontakter som kan spela en stor roll om man får ett arbete eller inte, vilket samtliga saknar. Vidare medgav informanterna att det är viktigt att exempelvis behärska det svenska språket väl och att man inte kan förvänta sig att få en anställning om man brister på den punkten.

Deras nuvarande arbeten som alla kretsar kring yrkestrafiken ger samtliga en slags trygghet då de i de flesta fall har andra invandrare och egna landsmän runt omkring sig som fungerar som ett slags stöd. Samtliga betraktar sin nuvarande syssla som en viktig inkomstkälla och klassificerar arbetet som tillfälligt i väntan på det ”riktiga” jobbet. Vidare angav våra informanter att det var lätt att få jobb som taxi- buss och lastbilschaufför då efterfrågan fanns. Arbetet är självständigt vilket också är en anledning till att de har valt just detta yrke och att det i många fall är landsmän som redan arbetar inom yrket, som ger en hjälp på vägen.

Lättnaden är stor att ha en inkomstkälla och slippa vara beroende av samhället men samtidigt beskrev en stor del av våra informanter att det känns påfrestande att arbeta inom ett yrke som de är högt överkvalificerade för. Samtidigt hade förståelse för att även akademiker som är svenskar har problem att nå ett kvalificerat arbete och liksom dem får ta ett arbete som är högt över deras kompetens. Trots allt anser våra informanter att deras etniska bakgrund bromsar deras utveckling och chans att få ett arbete som stämmer överens med deras meriter. Den delen av våra intervjupersoner som varit verksamma som yrkeschaufförer en längre period visade tecken på passivitet och har mer eller mindre accepterat att dem kanske förblir yrkesförare. För dem existerar en bild som består av en negativ framtidstro och förtvivlan över att samhället sorterat bort dem.

Informanternas framtidsplaner är lite olika. Många har planer på att etablera sig inom sitt nuvarande yrkesområde och öppna eget. Vissa medgav att de inte kan utesluta drastiska åtgärder som exempelvis att gå ännu en utbildning, flytta utomlands eller t. o. m byta namn i förhoppning om bättre framtidsutsikter. Vidare överensstämde mottot att ”ta en dag i taget” med samtliga våra informanter. Dock går det trots allt inte att undvika den pessimistiska framtidssynen som finns bland många där många har tappat tilltron för samhället. Våra informanter rekommenderar trots allt andra invandrare att gå en högre utbildning eftersom det framför allt ger möjligheter för personlig utveckling.

Källförteckning

Bourdieu, P. (1991) *Kultursociologiska texter*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion AB

Gilje, N.&Grimen, H. (2006) *Samhällsvetenskapernas förutsättningar* Göteborg: Daidalos

Goffman, E.(1971) *Stigma - den avvikandes roll och identitet* Halmstad: Hallandspostens boktryckeri AB

Kvale, S. (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

May, T. (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Sernhede, O. (2002) *Alienation is my nation - Hiphop och unga mäns utanförskap i Det Nya Sverige*. Stockholm: Ordfront Galago

Sjöberg, Katarina (1999). *Mer än kalla fakta –Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur

Skeggs, B.(2000) *Att bli respektabel*. Göteborg: Daidalos

Neergaard, A.(2006) *På tröskeln till lönearbete*. Stockholm: Edita Sverige AB

Internetkällor

Källa: Internet 1: http://www.ams.se/admin/Documents/rapporter/2001/ura01_5.pdf datum (22/11 2007)

Källa: Internet 2: <http://sv.wikipedia.org/wiki/OECD> (22/11 2007)

Källa: Internet 3: <http://www.temaasyl.se/Templates/Page.asp> (22/11 2007)

Bilaga: Intervjuguide

Intervjuguide

(Bakgrunds frågor)

- Kan du berätta lite om dig själv?
- Ålder?
- land du kommer ifrån?
- när du kom till Sverige?
- utbildning i ditt hemland?
- utbildning i Sverige?

(Vägen till utbildning)

- Hur kommer det sig att du började studera på högskola/universitet i Sverige?
- Vad förväntade du dig efter avslutad utbildning?
- Har du jobbat med något innan du började studera (med vad i så fall, hur längre, utveckla frågan)?
- Hur upplever du dit liv i Sverige?
- Har det någon betydelse att vara invandrare (positivt, negativt, utveckla frågan)?

(Tiden efter avslutad studie)

Har du någonsin jobbat inom ett kvalificerat yrkesområde(om svaren JA)

- Med vad och hur längre?
- Hur fick du jobbet? (motivera svaren)?
- Berätta kort om dina arbetsuppgifter?
- Varför slutade du jobba?
- Hur trivdes du med ditt arbete/arbetskamrater?
- Har du någon gång blivit annorlunda behandlad (diskriminerad) på grund av din etniska bakgrund? (motivera)
- Tror du att din etniska bakgrund bromsar dig på något sätt för att lyckas i livet/karriär?

Har du någonsin jobbat inom ett kvalificerat yrkesområde (om svaren NEJ)

- Var ligger problemet, tror du?
- Har du ansträngt dig tillräckligt mycket för att få jobbet (utveckla frågan)?
- Vad säger arbetsförmedlingen?
- Kan du påverka din situation?
- Söker du aktivt arbete inom det du är utbildad för?
- Hur stora chanser har du får att få jobbet (motivera)?
- Tror du att du kunde ha lyckats bättre i något annat land?
- Har infödda svenskar bättre chanser och varför (motivera)?

(Nuvarande jobbet)

- Varför började du köra (taxi, lastbil, buss e. t. c.)?
- Hur känns det med tanke på din utbildning?
- Hur länge har du jobbat som yrkesförare?
- Söker du aktivt jobb (jobb du är utbildad för)?
- Hur trivs du på nuvarande jobbet/arbetskamrater?
- Umgås du mycket med svenskar?

(Framtids planer)

- Vad förväntar du dig av framtiden?
- Kommer du att starta egen firma exempelvis?
- Kommer du att fortsätta som yrkeschaufför eller satsar du på det du är utbildad för?
- Var ligger det största problemet tror du, (samhället, dig själv eller tredje faktor)?
- Kommer du att lyckas?
- Vad kan du rekommendera andra invandrare som är i samma situation?